

Hanna Närhi
Sallamari Riikonen

PRINCESS FIONA KOULUKODISSA
Koulukotinuorten kokemuksia koiran läsnäolosta

Opinnäytetyö
Sosiaali- ja terveystieteiden koulutusohjelma

Kevät 2014

MAMK
University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

	Opinnäytetyön päivämäärä	
Tekijät Hanna Närhi Sallamari Riikonen	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Sosiaali- ja terveystieteiden koulutusohjelma	
Nimeke Princess Fiona koulukodissa - Koulukotinuorten kokemuksia koiran läsnäolosta		
Tiivistelmä Opinnäytetyön tarkoitus oli perehtyä koulukotiin sijoitettujen nuorten kokemuksiin koiran läsnäolosta. Työssä yhdistyvät hoidollinen ja kasvatuksellinen näkökulma. Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Mikkelissä toimivan Sairilan koulukodin kanssa. Vastaavanlaista tutkimusta ei ole aiemmin toteutettu. Opinnäytetyössä mukana ollut koira oli kaksi-vuotias silkkiterrieri narttu ja se on toisen opinnäytetyön tekijän omistuksessa. Erityistä huomiota opinnäytetyössä kiinnitimme siihen, kuinka koira läsnäolollaan vaikuttaa nuorten käyttökseen ja tätä kautta sosiaalisiin taitoihin. Opinnäytetyön toiminnallinen osuus toteutettiin yhdellä Sairilan koulukodin perusosastoista. Toiminnallinen osuus piti sisällään viisi havainnointi kertaa. Toiminnalliseen osuuteen kuului myös ryhmässä toteutettu teemoitettu haastattelu. Opinnäytetyö on toteutettu nuorisolähtöisesti, jolloin nuoret itse saivat kertoa, miten he kokivat koiran vaikutukset. Haastattelun ja havaintojen perusteella voidaan todeta, että koiran läsnäolo vaikuttaa nuorten käyttäytymiseen rauhoittavasti. Vierailujen aikana nuorien käytös ei ollut aggressiivista, eikä koiran läsnäolon aikana ilmennyt koulukotinuorille tyyppillistä aikuisvastaisuutta. Toimintaan osallistuneiden nuorten kokemusten perusteella koiran läsnäololla oli positiivisia vaikutuksia osaston arjessa.		
Asiasanat (avainsanat) Koira, koulukodit, käyttäytymishäiriöt, nuoruus, tunne-elämän häiriöt		
Sivumäärä 45s+3 liitteet	Kieli Suomi	URN
Huomautus (huomautukset liitteistä) Haastattelu- ja havainnointi runko, lomake nuorille, opinnäytetyön lupa-anomus		
Ohjaavan opettajan nimi Mauno Saksio, Riitta Kuismin	Opinnäytetyön toimeksiantaja Sairilan koulukoti	

DESCRIPTION

		Date of the bachelor's thesis	
Authors Hanna Närhi, Sallamari Riikonen		Degree programme and option Degree programme of social and health care services	
Name of the bachelor's thesis Princess Fiona in reformatory school – Reformatory school youngster's experiences the presence of a dog			
Abstract <p>The aim of our thesis was search information about how youngsters experience the presence of a dog. Our thesis includes educational aspect about pedagogics and nursing. Our partner was Sairila's reformatory school. The research was the first kind in this area, and the subject hasn't been investigated before.</p> <p>Our special aim in this thesis was to get information about the dog affects to youngsters' behaviour and social skills. We implemented our functional part in units. Functional part included five observation sessions. We also made theme interviews with youngsters. Research is youth-oriented, which means that the youngsters themselves told opinions and experiences.</p> <p>Based on the results we can come to a conclusion that dog's presence has a calming effect to youngster's behaviour. Youngsters act themselves less aggressively. They are also friendlier to adults than usually. Youngsters thought that our visits were nice and dog's presence was positive additional to the unit everyday life.</p>			
Subject headings, (keywords) Adolescent, behavior disorders, dog, emotional disturbances, reformatory school			
Pages 45p + 3 appendix	Language Finnish	URN	
Remarks, notes on appendices Interview- and observation body, form to youngsters , request for authorization			
Tutor Mauno Saksio, Riitta Kuismin		Bachelor's thesis assigned by Sairila reformatory school	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	KOULUKOTI	3
2.1	Sairilan koulukoti.....	3
2.2	Koulukotinuoret.....	6
3	NUOREN KEHITYS	7
3.1	Psyykkinen ja persoonallinen kehitys.....	8
3.2	Sosiaalinen kehitys ja tunne-elämä.....	9
4	NUORTEN KÄYTÖS-, TUNNE- JA TARKKAAVAISUUSHÄIRIÖT	10
4.1	Käytöshäiriöt.....	11
4.1.1	Perheensisäinen käytöshäiriö	12
4.1.2	Epäsosiaalinen käytöshäiriö.....	13
4.1.3	Sosiaalinen käytöshäiriö	14
4.2	Tunne-elämähäiriöt.....	15
4.2.1	Ahdistuneisuushäiriö.....	16
4.2.2	Depressio eli masennus.....	16
4.3	Tarkkaavaisuushäiriö - ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder).....	18
5	NUORI JA PÄIHTEIDEN VÄÄRINKÄYTTÖ	19
5.1	Alkoholi	20
5.2	Lääkkeet.....	21
5.3	Kannabis	22
6	KOIRA	23
6.1	Eläinavusteinen terapia ja koira kuntoutustyössä.....	24
6.2	Silkkiterrieri	26
7	TUTKIMUSPROSESSI JA MENETELMÄT	27
7.1	Tutkimuskysymykset ja prosessin kulku	27
7.2	Eettisyys ja luvat.....	29
7.3	Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus.....	30
7.4	Ryhmässä toteuttava teemahaastattelu	31
7.5	Havainnointi osana tutkimusta	32
8	AINEISTON ANALYSOINTI	33

9	TUTKIMUKSEN TULOKSET JA LUOTETTAVUUS	35
9.1	Haastattelun tulokset.....	36
9.2	Havainnoinnin tulokset.....	40
9.3	Tutkimuksen luotettavuus.....	41
10	JOHTOPÄÄTÖKSET JA PROSESSIN POHDINTA.....	42
	LÄHTEET.....	46

LIITE/LIITTEET

Lomake nuorille

Haastattelu- ja havainnointirunko

Opinnäytetyön lupa-anomus

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia, kuinka koulukotiin sijoitetut nuoret kokevat koiran läsnäolon yksikön arjessa. Työtä toteutettaessa kiinnitimme erityistä huomiota siihen, kuinka koira läsnäolollaan vaikuttaa nuorten käytökseen, ja tätä kautta heidän sosiaalisiin taitoihinsa. Lisäksi meitä kiinnosti, mitä tunteita koira läsnäolollaan nuorissa herätti. Opinnäytetyön tarkoituksena oli saada lisää tietoa koiran käytöstä työparina koulukodissa. Tarkoituksena oli myös kartoittaa, voisiko koiraa käyttää enemmän koulukotinuorten kanssa tehtävässä työssä.

Opinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa käytetty koira oli kaksi-vuotias silkkiterrieri narttu ”Red Fellow’s Princess Fiona” eli tuttavallisemmin Ursula. Koira on opinnäytetyön toisen osapuolen omistuksessa. Valitsimme koiran työhömmä sillä perusteella, että sen luonne ja käytös sopivat työn toteutukseen.

Vastaavanlaista tutkimusta ei ole toteutettu aiemmin Valtion koulukodeissa. Aiemmin koiran käyttöön sosiaali- ja terveysalalla ovat perehtyneet Jyväskylän yliopistosta Heidi Kihlström-Lehtonen (2009) sekä Vaasan ammattikorkeakoulun opiskelija Anna Tiitola (2012). Kihlström-Lehtosen (2009, 49) tutkimuksessa ilmenee, että koira vaikuttaa ihmisen arvomaailmaan ja toimintaan. Koira täyttää monia ihmisen päivittäistarpeita ja se edistää ihmisen hyvinvointia psyykkisesti ja fyysisesti, jolloin sen käyttö sosiaali- ja terveysalalla on perusteltua. Tiitola (2012, 48) perustelee koiran soveltuvuutta osaksi sosiaalialantyytä sen luonteen vuoksi. Koiralla on kyky ilmaista ja tuntea asioita niin, että ihminen ymmärtää ne. Oma innostus lähteä tutkimaan aihetta on lähöisin molempien osapuolien kiinnostuksesta lastensuojelutyötä sekä koiria kohtaan. Molemmilla oli halu tutkia ja kehittää koira-avusteisentyöskentelyn käyttöä koulukodissa.

Opinnäytetyö on toteutettu kvalitatiivista eli laadullista tutkimusotetta apuna käyttäen. Työprosessi sisälsi yhteensä kuusi vierailukäyntiä, joista viimeisellä käynnillä suoritimme teemoitetun ryhmähaastattelun. Haastatteluun osallistui kaksi koulukotiin sijoitettua nuorta ja yksi työntekijä. Vierailukäyntien ohessa suoritimme osallistuvaa havainnointia. Opinnäytetyön suomenkieliset asiasanat on tarkastettu YSA – Yleinen

suomalainen asiasanasto sivuilta ja englanninkieliset MeSH - National Library of Medicine - Medical Subject Headings sivulta.

Haastattelun ja havainnoinnin tulosten perusteella totesimme, että koiran läsnäolo tässä asiakasryhmässä olisi hyödyllistä. Nuorten mielestä koiran läsnäololla olisi rauhoittava vaikutus osaston arkeen ja se lisäisi heidän vastuullisuuttaan, koska koiralla on paljon erilaisia tarpeita. Koiran läsnä ollessa nuoret eivät käyttäytyneet aggressiivisesti eikä koulukotinuorille tyypillistä aikuisvastaisuutta esiintynyt. Koira helpotti nuoria hallitsemaan kokemiaan tunteita silloin, kun heidän tuli käsitellä itselleen vaikeita asioita. Nuoret osoittivat koiraa kohtaan kunnioitusta päästämällä tämän huoneisiinsa ja viettämällä tämän kanssa kahdenkeskeistä aikaa. Koiran kautta nuorten oli helpompi käsitellä syy-seuraamussuhdetta. Näiden tulosten perusteella voidaan todeta, että koira olisi mahdollista ottaa esimerkiksi osaksi lastensuojelutyössä käytettävää ART-menetelmää (Aggression Replacement Training), jonka tarkoitus on edistää aggressiivisesti käyttäytyvien nuorten moraalisesti oikeudenmukaista käytöstä ja ratkaista ongelmatilanteet ilman väkivallankäyttöä (Suomenart). Koira voisi mahdollisesti toimia kyseistä menetelmää käytettäessä eräänlaisena välikappaleena ohjaajan ja nuorten välillä.

Työ on toteutettu yhteistyössä Mikkelissä toimivan Sairilan koulukodin kanssa. Opinnäytetyön toiminnallinen tutkimusosuus on toteutettu yhdellä koulukodin perusosastoista. Opinnäytetyössä yhdistyvät hoidollinen ja kasvatuksellinen näkökulma.

2 KOULUKOTI

Suomessa on tällä hetkellä kahdeksan koulukotia, joista kuusi on valtion ylläpitämiä. Valtion koulukodit toimivat Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen alaisena. Opetusta koulukodeissa ohjaa Opetushallitus. Rakenteeltaan koulukodit ovat voittoa tavoittelemattomia sijaishuollon yksiköitä. Koulukodit ovat viimesijainen lastensuojelun tukitoimi, joka tuo toimintaan omat haasteensa. (Sosiaaliportti 2014.)

Toiminnassaan koulukotien tarkoitus on korostaa yksilö- ja perhekeskeisyyttä sekä tukea toiminnallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Yksilöllisyys näkyy koulukotien arjessa pyrkimyksenä vastata jokaisen nuoren henkilökohtaisiin tuentarpeisiin ja tätä kautta suunnitella nuorelle henkilökohtainen kasvu- ja hoitosuunnitelma moniammattillisen tiimin, nuoren itsensä ja tämän perheen kanssa. (Pösö 2004, 42.)

Koulukodeissa toteuttavan perhetyön avulla halutaan vaalia perhekeskeisyyttä, ja tätä kautta ilmentää perheen merkitystä nuoren hoitoprosessissa. Yhteisöllisyys on ilmeistä laitospäiväyksien toiminnassa. Pitkään tiivisti sosiaalisessa kanssakäymisessä olevat henkilöt muodostavat yhteisön. Yhteisöllisyyden tunne laitosympäristössä on perusta toimivalle arjelle, sillä keskenään toimeentulevat ihmiset edesauttavat arjen sujuvuutta. Osana kasvatusta ja opetustyötä tärkeässä roolissa on toiminnallisuus, jonka tarkoituksena on luoda arkeen struktuuria ja rutiininomaisuutta, joka tukee nuoren oikeudenmukaista kasvua ja kehitystä. (Pösö 2004, 42.)

2.1 Sairilan koulukoti

Sairilan ja Koivikon koulukotien yhdistyessä ja muuttaessa uusiin remontoituihin tiloihin talvella 2014 on tuloksena Sairilan koulukoti, joka on aiemmin tunnettu nimellä Kasvun Yhteisöt. Edellä mainituilla laitoksilla on pitkäaikainen historia maamme lastensuojelutyössä. Sairilan koulukodin perustehtävänä on toimia kasvatuksellisenä, pedagogisena sekä hoidollisena yksikkönä maamme vaikeahoitoisimmille nuorille. Koulukodin toiminnassa korostuvat vahva hoidollinen valmius sekä laaja-alainen kasvatusta ja huolenpito. (Kasvun Yhteisöjen laatukäsikirja 2011, 3.)

Lause ”Yhdessä parempaan elämään” tiivistää koulukodin toiminnan periaatteet. Toiminnan keskiössä pidetään nuorta itseään, ja aikuisten on tarkoitus taata nuorelle hänen ansaitsemansa turvallinen ja eheyttävä kasvu- ja kehitysympäristö tukemalla ja ohjaamalla nuorta pitkäjänteisesti sekä määrätietoisesti. (Kasvun Yhteisöjen laatukäsikirja 2011, 3.)

Koulukodin toimintaa ohjaavat lastensuojelulaki ja – asetus, perusopetuslaki ja – asetus sekä asetus valtion koulukodeista. 13.4.2007 voimaan astuneen lastensuojelulain tarkoituksena ja tavoitteena on taata lapselle turvallinen kasvu- ja kehitysympäristö sekä oikeus monipuoliseen ja tasapainoiseen kehitykseen (Finlex 2007.) Lastensuojelulasetuksen tarkoituksena taas on osaltaan kehittää ja tukea lasten ja nuorten kasvusta ja kasvuoloja. Lisäksi asetuksella halutaan mahdollistaa yksilö- ja perhekohtainen lastensuojelu niin avo- kuin sijaishuollonkin osalta (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2014). Asetus Valtion koulukodeista ohjaa toimintaa siksi, että laissa on säädetty tietyt vaatimukset ja tavoitteet sille, mikä on Valtion koulukotien tehtävä lastensuojelutyössä. Finlexin (1991) asetuksessa Valtion koulukotien toiminta kuvataan seuraavalla tavalla: Koulukotien tarkoitus on tarjota hoitoa ja kasvatusta niille huostaan otetuille lapsille ja nuorille, joiden hoidon tarpeisiin ei pystytä vastaamaan perhehoidolla, lastenkodilla tai muulla vastaavalla lastensuojelun tukitoimella. Lisäksi koulukodissa on mahdollista järjestää mielenterveyslain (1116/90) mukaista hoitoa lukuun ottamatta pakkohoitoa.

Opetukseen liittyvä laki ja asetus ovat tärkeä osa Sairilan koulukodin toimintaa, sillä koulukotiin sijoitetut nuoret käyvät Sairilan koulukodin omaa Myllyjoen koulua, jonka tarkoitus ja tavoite on taata nuorille peruskoulun päättötodistus. Opetuslain tarkoituksena ja tavoitteena on tukea oppilaiden ihmisyyttä ja eettistä kasvua. Opetuksen tarkoitus on lisäksi tukea oppilaiden integroitumista yhteiskuntaan ja taata heille elämän kannalta tärkeitä ja hyödyllisiä tietoja ja taitoja. (Finlex 1998.)

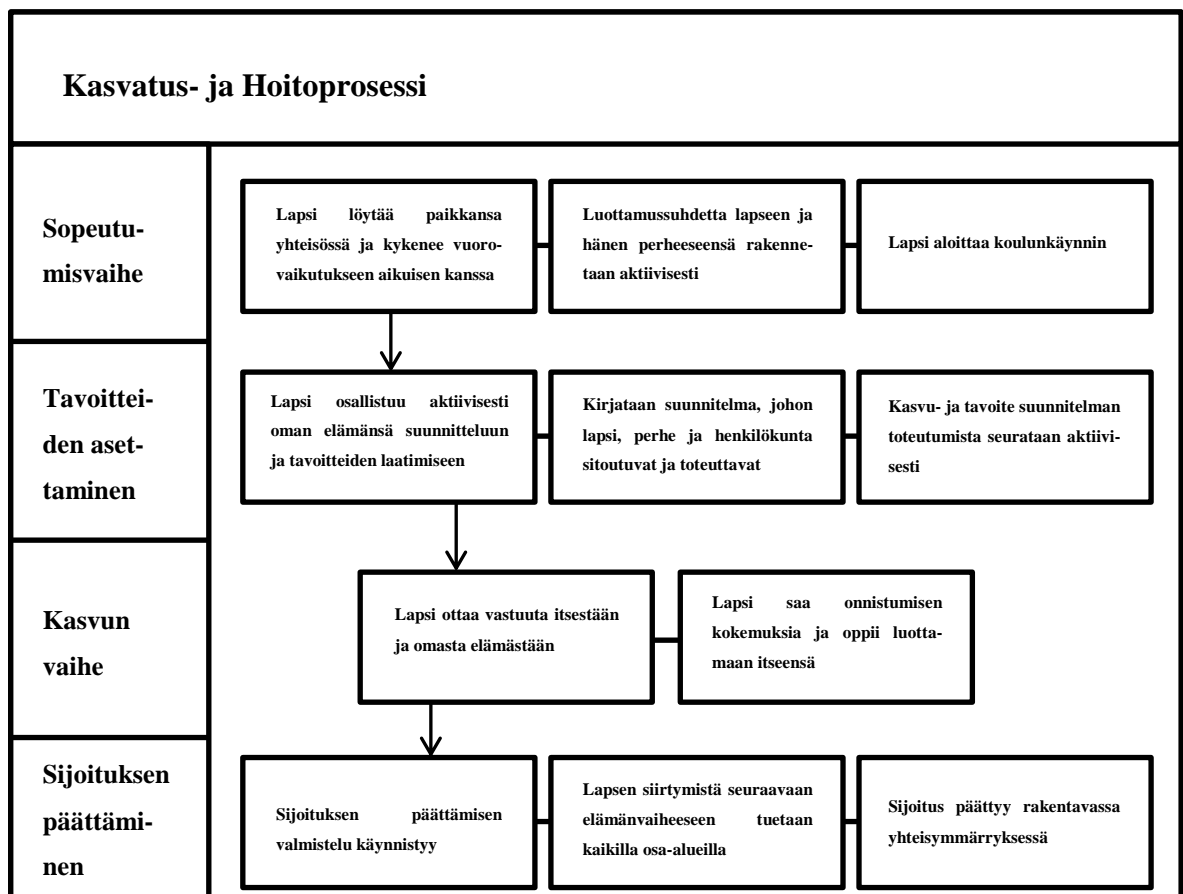
Sairilan koulukoti on muiden Valtion koulukotien tapaan valtion omistuksessa ja sen toimintaa valvovat Terveiden ja hyvinvoinninlaitos ja Itä-Suomen aluehallintovirasto. Arvoinaan Sairilan koulukoti ylläpitää johdonmukaisuutta, toisen henkilön arvostamista ja kunnioitusta sekä yhteistyötä. Toimintaperiaatteinaan koulukoti noudattaa

muiden Valtion koulukotien tavoin aikuisjohtoista yhteisöllisyyttä, yksilöllisyyttä, perhekeskeisyyttä sekä toiminallisuutta. (Kasvun Yhteisöjen laatukäsikirja 2011, 4-6.)

Sairilan koulukodin toiminta pitää sisällään kolme perusosastoa (Hovitupa, Kartano ja Neitola), kaksi pitkäaikaishoitoa vaativien nuorten osastoa (Keltainen talo 1 ja 2) sekä erityisneuvonpidonyksikön (Jarru). Laitosalueen ulkopuolella toimivat perhekoti (Antinhovi) ja itsenäistymisyksikkö (Pyrypolku). (Valtionkoulukodit.) Osasto jolla toteutimme tutkimuksen, on viidelle nuorelle suunniteltu asumisyksikkö, jossa asuu sekä tyttöjä että poikia.

Sairilan koulukoti on noin 70 työntekijän yhteisö, jonka tarkoitus on yhdessä muodostaa laadukas kasvatusympäristö sijoitetuille nuorille. Pääasiassa henkilöstö koostuu kasvatus-, hoito- ja opetusalan ihmisistä. Koulukoti ja sen henkilökunta pitävät tärkeänä kestävästä kehityksestä, joten henkilöstön osaamista kehitetään erilaisten sisäisten ja ulkoisten koulutusten avulla. (Valtionkoulukodit.)

TAULUKKO 1. Kasvatus- ja hoitoprosessin kulku Sairilan koulukodissa. (Kasvun Yhteisöjen laatukäsikirja 2011, 14)

Nuoren sijoitus Sairilan koulukotiin on usein pitkäkestoista, jolloin sijoitus muodostaa kasvatus- ja hoitoprosessin. Kasvatus- ja hoitoprosessi koostuu useasta eri palasta. Se pitää sisällään tiiviin omahoitajatyön lisäksi, perhetyön ja hoitoryhmätyöskentelyn. Taulukko 1 kuvaa koulukodissa toteuttavaa kasvatus- ja hoitoprosessia ja sen kulkua. (Valtionkoulukodit.)

2.2 Koulukotinuoret

Suurin osa koulukotiin sijoitetuista nuorista luokitellaan moniongelmaiseksi. Ongelmat painottuvat haastaviin psykososiaalisiin ja psykiatriisiin ongelmiin, päihteiden väärinkäyttöön sekä rikoksiin. Lisäksi nuorilla esiintyy eriasteisia oppimisvaikeuksia. Erinäiset perheongelmat ovat myös yleisiä (Lehto-Salo 2011, 15-16). Iältään koulukotinuoret ovat 12–17-vuotiaita, nuorten keski-ikä sijoituksen alkaessa on 15,5 vuotta. (Manninen 2013, 21–23.)

Mannisen tutkimuksessa (2013, 21) käy ilmi, että koulukotiin sijoitettujen nuorten määrä on pysynyt usean vuoden ajan samana. Tällä hetkellä luku on 300. Sijoitetuista nuorista 60–70% on poikia ja suurin osa eli 90 % on suomalaisia, kuitenkin viime vuosina ulkomaalaistaustaisten sijoitukset ovat yleistyneet huomattavasti aiempiin vuosiin verrattuna.

Teoksessaan Manninen (2013, 21) siteeraa Manu Kitinojaa (2005), joka jaottelee koulukotiin sijoitetut nuoret kolmeen eri kategoriaan: 1) Erittäin pitkän tuloreitin nuoret (14,6 %), sijoitettu ensimmäisen kerran 10-vuotiaana tai nuorempana 2) Pitkän tuloreitin nuoret (49,7 %), omaavat sijoitushistoriassaan ainakin yhden paikan ennen koulukotia 3) Lyhyen tuloreitin nuoret (35,7 %), nuoret jotka on sijoitettu suoraan koulukotiin. Kitinoja itse kyseenalaistaa tutkimustuloksensa toteamalla, että jokainen lastensuojeluprosessi on ainutlaatuinen. Tutkimus perustuu vuosina 1996 ja 2000 Valtion koulukodeissa toteutettuun tutkimukseen, jonka tarkoituksena oli selvittää, keitä koulukotiin sijoitetut nuoret ovat.

Tutkimukseemme osallistuneilla nuorilla on taustalla pitkä historia erilaisia sosiaali-toimen tukitoimia. He ovat olleet sijoitettuna useissa nuoriso- ja vastaanottokodeissa, perhekodeissa tai muissa vastaavissa sosiaalialan laitoksissa. Sosiaalitoimi ei ole ennen koulukotiin sijoitusta pystynyt antamaan tarvittavaa nuoren kasvua ja kehitystä tukevaa hoitoa tai hoitopaikkaa. Pääsääntöisesti osaston nuorilla on pitkä rikostausta, koulunkäymättömyyttä ja päihteiden väärinkäyttöä. Usealla heistä on diagnosoitu eriasteisia käytös-, tunne- ja tarkkaavaisuushäiriöitä, joita käsitellään myöhemmin tässä opinnäytetyössä.

3 NUOREN KEHITYS

”Nuoruus on elämänvaihe ja mielentila: rusottavia poskia, punaisia huulia, norjia polvia, pitkiä sääriä ja kokeilua, etsimistä, tahtoa, mielikuvitusta, tunteiden voimaa - elämän syvien lähteiden raikkautta” (Aaltonen ym. 1999, 3.)

Nuoruus on pitkä kehitysvaihe, jonka tarkoituksena on valmistaa nuori kohti aikuisuutta. Tällöin nuori irrottautuu vähitellen lapsuudestaan ja löytää oman persoonallisen tapansa kasvaa kohti aikuisuutta. Nuoruudessa ihminen alkaa toimia hankittujen taitojen mukaisesti. Nuoruudessa on tärkeää, että nuoren elämässä ja ihmissuhteissa on jatkuvuutta. (Räsänen ym. 2010, 51–52.)

Nuoruusiän kehitys voidaan jakaa kolmeen eri osa-alueeseen: varhaisvaihe (12–15-vuotta), keskivaihe (15–18-vuotta) ja loppuvaihe (18–20-vuotta) (Dunderfelt 2011, 84). Tässä opinnäytetyössä perehdymme ainoastaan nuoruusiän keskivaiheen kehitykseen, sillä tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat kaikki 15–16-vuotiaita.

Nuoruusiän keskivaiheelle ominaista on, että tällöin nuori kokee identiteetti kriisin. Tällöin nuori selvittää itselleen omaa minäkäsitystään, jolle tyypillistä on omien rajojen kokeilu. Nuori etsii omaa yksilöllisyyttään ja paikkaansa yhteiskunnassa. Siitä huolimatta, että nuori on monella osa-alueella jo valmis, vaatii hän sisäisesti eli psyykkisesti vielä paljon opetusta. (Dunderfelt 2011, 84–92.)

Brummer & Enckell (2005, 45) tuovat ilmi, että nuoruusikä ja sen aikana tapahtuva kehitys asettavat muita ikävaiheita enemmän kykyä muuttua sekä sietää muutosta. Nuoruusiän aikana ihminen kokee mahdollisesti eniten ristiriitoja ja paineita. Nämä edellä mainitut vaativat, että nuorella on kyky sietää pitkäkestoista epävarmuutta sekä ahdistusta.

Nuoruusiän kehitys on psyykinen prosessi, jolloin pojat ja tytöt kehittyvät sukupuolelleen tyypillisten vaikeuksien kautta. Jokaisen nuoren kehitysreitti on henkilökohtainen. Kehitysreitit luokitellaan viiteen eri luokkaan: tasainen, vaihtelevasti kuohuva ja tasainen, kovasti kuohuva, kehityksen välttäminen sekä hyppy suoraan aikuisuuteen. Varsinkin pojilla kuohuva kehitys voi ilmetä käytöshäiriöinä, epäsosiaalisena käytöksenä sekä päihteiden väärinkäyttönä. Nuoruusikä on ihmiselle toinen mahdollisuus, mahdollisuus korjata lapsuusajan kehityksen puutteita ja traumoja sekä mahdollisuus kohti korjaavaa aikuisuutta. (Räsänen ym. 2010, 52.)

3.1 Psyykinen ja persoonallinen kehitys

Nuoruusikään ja sen aikana tapahtuvaan kehitykseen sisältyy monia erilaisia itseisarvoja. Kehitysvaiheena nuoruus on nopean kehityksen ja muutoksen vaihe, jolloin lapsen persoona kehittyy kohti aikuisuutta (Pylkkänen 2006, 14). Mielen ja kehon välillä vallitsee vahva yhteys psyykkiseen kehitykseen. Tällöin aivot kasvavat erityisesti niillä osa-alueilla, joilla on tarkoitus säädellä pitkäjänteisyyttä sekä kykyä suunnitella asioita. Nuoruudessa ihmisen tapa ajatella muuttuu. Muutokset ovat yksilöllisiä ja eri kehitysvaiheiden aikana voi tapahtua jopa taantumia. (Hietala ym. 2010, 42.)

Suurin kehitys psyykkisellä osa-alueella tapahtuu tunteiden osa-alueella. Nuoren elämä on hyvin impulsiivista ja mielialat vaihtuvat hetkessä ilosta suruun. Vaikka mielialanvaihtelut eivät siinä hetkessä tunnu mukavalta ja aiheuttavat turhaa sanaharkkaa, on niillä tärkeä tehtävä nuoren kehityksen kannalta. Pikku hiljaa mielialanvaihteluiden avulla nuori oppii hillitsemään, hallitsemaan ja käsittelemään kokemiaan tunteita. Tästä nuori ei selviä yksin, vaan tässä vaiheessa sosiaalisilla suhteilla on merkitystä siihen, miten nuoren kyky kehittyä psyykkisesti etenee. (Hietala ym. 2010, 43.)

Nuoruus on irtaantumista lapsuudesta ja vanhemmista. Vanhempien tulee ymmärtää tämä vaihe ja panostaa läsnäolonsa. Vanhemman ollessa saatavilla silloin, kun nuori kokee häntä tarvitsevansa, ehkäisee epänormaalia kehitystä. Jos vanhempi ei ole saatavilla johtaa se helposti vääristyneeseen kehitykseen, joka oireilee muun muassa epäsosiaalisena käytöksenä. Epäsosiaalisen käytöksen lisäksi nuorella on suurempi riski sekaantua rikoksiin sekä itseään tai muita vahingoittaviin tekoihin. (Brummer & Enckell ym. 2005, 47.)

3.2 Sosiaalinen kehitys ja tunne-elämä

Terminä sosiaalisuus ymmärretään usein niin, kuinka ihminen ottaa ympärillään olevat henkilöt huomioon. Todellisuudessa termin merkitys on laajempi. Sen tarkoitus on kuvata yhteisöön kuuluvaa ja yhteiskuntakelpoista henkilöä. (Palovaara 2007, 72.)

Sosiaalinen kehitys nuoruudessa on kasvun paikka sekä vanhemmalle että nuorelle itselleen. Nuoren irtaantuminen vanhemmista on välttämätöntä tässä kehitysvaiheessa, jotta nuorelle kehittyy terve minäkuva ja hän varttuu kohti aikuisuutta. Jokainen nuori kehittyy yksilöllisesti. Kehitykseen vaikuttavat nuoren temperamentti, elämäkokemukset sekä perhesuhteiden laatu (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2009, 5). Voimakkaat tunteet ja ristiriidat ovat osa sosiaalisen kehityksen prosessia. Nuoren käsitys itsestään ja toiminnastaan voi olla mustavalkoista, jolloin hän päätyy kokeilemaan rajojaan. Tällöin oikeudenmukaisilla ja tarpeeksi tiukoilla rajoilla on positiivinen vaikutus sosiaalisen kehityksen edistymiseen. (Hietala ym. 2010, 44.)

Nuoruusiässä nuoren sosiaalinen piiri laajenee, jonka kautta myös riskit negatiiviseen kehitykseen kasvavat. Tällöin nuorta tulee tukea kaikin mahdollisin keinoin. Harrastuksilla on koettu olevan positiivisia vaikutuksia terveen sosiaalisen kehityksen kannalta (Hietala ym. 2010, 44). Yhteisöön kuulumisen tunne tukee nuoren itsetuntoa. Onnistumiset sosiaalisissa tilanteissa kasvattavat nuoren uskoa omaan itseensä, ja tätä kautta nuorelle kehittyy terve minäkuva. (Brummer & Enckell 2005, 49.)

Sosiaalinen kehitys on monesta eri palasta koostuva prosessi ja se ilmenee eri yhteisöissä eri tavoin. Sosiaaliseen kehitykseen vaikuttaa pitkälti nuoren suhde itseensä,

toisiin ihmisiin ja ympäristöön sekä yhteiskuntaan (Palovaara 2007, 72). Terve minäkuva ja empatia kyky sekä yhteisöön kuuluvuuden tunne edistävät sosiaalista kehitystä positiiviseen suuntaan. (Palovaara 2007, 72.)

4 NUORTEN KÄYTÖS-, TUNNE- JA TARKKAAVAISUUSHÄIRIÖT

Nuorten tavallisimmat mielenterveyshäiriöt voidaan jakaa kolmenlaisiin häiriöihin: Käytös- ja tunne-elämänhäiriöt sekä tarkkaavaisuushäiriöt (Räsänen ym. 2010, 170). Nuorisopsykiatria yhdistetään nuorisolääketieteeseen. Nuorille suunnatun psykiatrisen hoitojärjestelmän juuret ovat kehittyneet pikkuhiljaa niin, että vähitellen Suomessa alettiin perustaa nuorille omia psykiatrian osastoja aikuispsykiatrian osastojen ohelle. Koulukodeilla on sairaalahoidon lisäksi tärkeä ja pysyvä asema nuorisopsykiatrissa ja nuorten mielenterveystyöhön painottuvassa laitospuolisessa hoidossa. (Pylkkänen 2006, 16-22.)

TAULUKKO 2. Taulukko kuvaa käytös-, tunne- ja tarkkaavaisuushäiriöiden pääpiirteet. (Taipale 1998, 272)

Häiriö	Nuoren asenne	Nuoren oireet	Kesto
Käytös-häiriö	Ei tunnista pahaa oloa, syyttää muita	Ulkoinen käytös radikaalisti poikkeavaa	Pitkittyvä, varsin pysyvä
Tunne-häiriö	Yhteys lähtötilanteeseen ei ole lapsen tunnistettavissa	Usein kiteytyneitä oireita (pelot, pakko-oireet)	
Tarkkaavaisuus-häiriö	Voi tunnistaa levottomuuden ja keskittymisvaikeudet	Lyhytjännitteisyys, mielialojen vaihtelu ym.	Yleensä pitkäaikainen

Taulukko 2 kuvaa nuorten tavallisimpien häiriöiden pääpiirteet. Tutkimuksemme pohjaten nuorten käytös-, tunne- ja tarkkaavaisuushäiriöt ovat tärkeässä asemassa työn kannalta, koska edellä mainitut häiriöt ovat yleisiä koulukotinuorilla.

4.1 Käytöshäiriöt

Brummerin & Enckellin (2005, 199–200) mukaan käytöshäiriöitä ilmenee nuorilla sukupuolesta riippumatta lähes yhtä paljon. Pojilla käytöshäiriöitä esiintyy tyttöjä aiemmin, mutta nuoruusiässä häiriöiden esiintyvyys tasoittuu. Koulukiusaaminen on yksi käytöshäiriön ilmenemismuoto.

Suurimmalla osalla koulukotiin sijoitetuista nuorista esiintyy eriasteisia häiriöitä käytöksessä. Tyypillistä käytöshäiriöisen nuoren sijoituksessa on se, että perhe ja nuori eivät ole ennen koulukotiin sijoittamista saaneet tarvitsemaansa tukea ja apua nuoren ongelmiin. Jotta nuorelle diagnosoidaan eli todetaan käytöshäiriö, tulee nuoren käytöksen täyttää vähintään kolme käytöshäiriön ilmenemiskriteereistä. Kriteereiksi luokitellaan muun muassa rikollisuus, itsensä tai toisen henkilön vahingoittaminen, karkailu sekä koulun käymättömyys. Edellä mainituista kriteereistä vähintään kolmen toiminnon tulee toistua vähintään kuuden kuukauden ajan. (Taipale 1998, 275–276.)

Käytöshäiriöisellä nuorella häiriön kautta ilmenevät toimintatavat ovat pitkäkestoisia ja yleensä pysyviä. Pitkäkestoisuus ja häiriön pysyvyys johtuu siitä, että käytöshäiriöisen nuoren on vaikea hallita omia tunteitaan ja tätä kautta käytöstään. Nuorella ei siis ole kykyä asettua toisen ihmisen asemaan vaan hän tahallisesti aiheuttaa käytöksellään pahaa oloa ympärillä oleville henkilöille. Tämä vaikuttaa nuoren sosiaaliseen kehitykseen negatiivisesti. (Taipale 1998, 276.)

Käytöshäiriön myötä nuoren toiminta on aggressiivista ja hän käyttäytyy epäsosiaalisesti. Epäsosiaalinen käytös ilmenee piittaamattomuutena ympäristöä ja velvollisuuksia kohtaan, välinpitämättömyytenä toisen henkilön tunteita kohtaan sekä toimintana toistuvasti rikkoa toisten henkilöiden koskemattomuutta ja oikeuksia. Aggressiivisuus puolestaan ilmenee vaikeuksina hallita vihaa ja tätä kautta käyttää väkivaltaa keinona selvittää eri tilanteita. (Taipale 1998, 354–355.)

Erityisesti käytöstä ilmenee nuoren ollessa nuoruuden keskivaiheilla. Tällöin nuoren kehitys on hyvin minäkeskeistä, jolloin nuoren on vaikea hahmottaa tekojensa seuraamuksia. Aggressiivisen ja epäsosiaalisen käytöksen takana voi olla nuoren huono itsetunto ja lapsuudessa koetut traumaattiset tilanteet tai laiminlyönnit. Ei kuitenkaan ole pois suljettua, että niin sanotussa normaalissa ympäristössä kasvava nuori alkaisi oireilla. Nuori toisin sanoen hakee käytöksellään huomiota tullakseen nähdyksi. Aivo-peräisillä tarkkaavaisuus-, keskittymis- sekä oppimishäiriöillä on tutkitusti yhteys epäoikeudenmukaiseen käytökseen ja päihteiden väärinkäyttöön. (Taipale 1998, 356.)

Taipaleen (1998, 358) mielestä tärkeää käytöshäiriöisen nuoren kanssa työskentelyssä on huomioida nuori yksilönä ja asettaa hänelle ikätason mukaiset rajat. Rajojen lisäksi nuori tarvitsee työntekijältä empatiaa, jotta hän kokee itsensä arvostetuksi.

Käytöshäiriöt ja niiden ilmeneminen jaotellaan neljään eri osa-alueeseen (Räsänen ym. 2010, 266–268). Käytöshäiriöitä esiintyy useimmiten suurissa kaupungeissa, sosiaalisesti huono-osaisilla alueilla (Tirkkonen 2002, 325). Seuraavissa luvuissa perehdymme käytöshäiriöiden kolmeen eri muotoon, jotka esiintyvät yleisimmin koulukotiin sijoitetuilla nuorilla.

4.1.1 Perheensisäinen käytöshäiriö

Lapsuudessa kehittynyt kiintymyssuhde vanhemman ja nuoren välillä vaikuttaa perheensisäisen käytöshäiriön syntyyn. Turvallisen kiintymyssuhteen on todettu olevan ehkäisevä tekijä perheensisäisiin käytöshäiriöihin. Turvallinen kiintymyssuhde ehkäisee perheensisäisen käytöshäiriön syntyä niin varhaisessa kuin myöhemmässäkin vaiheessa. Puolestaan turvattomaksi kehittynyt ja vääristynyt kiintymyssuhde vanhemman ja nuoren välillä lisää riskiä perheensisäisen käytöshäiriön syntyyn. Vanhempien kasvatuskyvyllä on pitkäkestoiset vaikutukset nuoren kasvun ja kehityksen kannalta. (Lehto-Salo & Marttunen 2006, 104-105.)

Perheen sisäinen käytöshäiriö rajoittuu ainoastaan perheen sisälle. Häiriön oirekuva ilmenee aggressiivisuutena tai epäsosiaalisena käytöksenä vain perheenjäseniä koh-

taan. Tällöin nuori ei kunnioita muiden perheenjäsenten omaisuutta eikä koskemattomuutta, mahdollisesti tuhoaa ja rikkoo tahallaan esineitä ja huonekaluja sekä käyttäytyy väkivaltaisesti perheenjäseniä kohtaan. Häiriökäyttäytymistä ei ilmene kodin ulkopuolella. Perheen sisään rajoittuneen käytöshäiriön ennuste on muita käytöshäiriöitä parempi. (Räsänen ym. 2010, 266.)

Usein perheensisäisen käytöshäiriön taustalla on huono suhde johonkin perheenjäseneen. Yleisesti häiriötä esiintyy vanhemman uuden kumppanin tai nuoren ja hänen sisarustensa välillä. (Räsänen ym. 2010, 266.)

Perheensisäisten käytöshäiriöiden hoitoon käytetään vanhempainohjausta, jonka tarkoitus on tukea vanhemman ja nuoren välistä vuorovaikutussuhdetta. Vanhempainohjauksen tavoitteena on johdonmukaisen seurausjärjestelmän avulla edistää nuoren käyttäytymistä perheen sisällä positiivisempaan ja oikeudenmukaisempaan suuntaan. Vanhemmilla on hoidossa päävastuu, jolloin he tarkastelevat nuoren käytöstä uudesta näkökulmasta. Tätä kautta vanhempien on mahdollista muokata nuoren käytöstä esimerkiksi erilaisten rajoitusten ja neuvottelun avulla (Lehto-Salo & Marttunen 2006, 106). Toisena hoitomuotona perheensisäisissä käytöshäiriöissä käytetään kognitiivista hoito-ohjelmaa, jonka tavoitteena on tukea nuorta tajuamaan käytöksensä seuraukset. Hoidon aikana nuorta tuetaan kohtamaan erilaisia ihmissuhteissa esiintyviä ongelmia ja tätä kautta ratkaisemaan niitä ilman fyysistä tai henkistä väkivaltaa. Hoidon avulla nuoren käytöstä muokataan siis vähemmän aggressiiviseksi ja epäsosiaaliseksi. (Lehto-Salo & Marttunen 2006, 106.)

4.1.2 Epäsosiaalinen käytöshäiriö

Tämä käytöshäiriö on yhdistelmä pitkäkestoisesta epäsosiaalisesta ja aggressiivisesta käytöksestä. Lehto-Salo (2011, 20) luonnehtii tämän käytöshäiriön omaavia nuoria jopa psykopaattisia piirteitä omaaviksi henkilöiksi. Erityisesti nuori kohdistaa käytöksen muihin ikätovereihinsa. Epäsosialisuus ilmenee eristäytymisenä ja empatiakyvyn puutteena (Räsänen ym. 2010, 266). Nuorilla, joilla on diagnosoitu epäsosiaalinen käytöshäiriö, on todettu poikkeavuuksia mantelitulmakkeessa. Tämä aiheuttaa nuoren käytöksessä heikentynyttä kykyä reagoida pelottaviin tilanteisiin, joka aiheuttaa epä-

sosiaalisuutta ja aggressiivisuutta. Nuorten on vaikea lukea toisen henkilön kasvojen ilmeitä ja tulkita heidän kehonkieltään. Epäsosiaalisessa käytöshäiriössä on tyypillistä, ettei nuorella ole myöskään kykyä tunnistaa toisten emotionaalisia reaktioita. Moraalisten tunteiden puutokset ovat yleisiä epäsosiaalisessa käytöshäiriössä. Nuoret eivät koe käyttäytyvänsä väärin, eivätkä he ilmaise katumusta tehdessään väärin. (Lehto-Salo 2011, 20.)

Ikätovereiden lisäksi nuori osoittaa aggressiivista käytöstä aikuisia kohtaan. Nuoren käytös aikuista kohtaan on omaehtoista eli nuoren on vaikea ottaa vastaan aikuisen asettamia rajoituksia. Aggressiivisuus ilmenee väkivaltana, kiusaamisena ja raivona muita henkilöitä kohtaan. Rangaistustilanteissa nuori ei koe, että oikeudenmukainen käytös edesauttaisi hänen tilannettaan, joten rajoittaminen on tämän vuoksi vaikeaa. Parhaiten nuorta näissä tilanteissa motivoi palkitseminen sekä sosiaalisen dominanssin tavoittelu ja saavuttaminen (Lehto-Salo 2011, 20). Epäsosiaalinen käytöshäiriö ilmenee kodin ulkopuolisissa paikoissa kuten koulussa. (Räsänen ym. 2010, 266–268.)

4.1.3 Sosiaalinen käytöshäiriö

Sosiaalisesta käytöshäiriöstä kärsivä nuori on häiriöstä huolimatta integroitunut ikätovereidensa piiriin hyvin. Heillä on tällöin suhteellisen hyvä kyky muodostaa pitkäkestoisia ystävyys-suhteita. Yleistä kuitenkin on, että hänen solmimansa ystävyys-suhteet eivät ole kasvua ja kehitystä tukevia, vaan nuoren kaveripiiri koostuu muista syrjäytyneistä nuorista (Räsänen ym. 2010, 268). Tällöin nuori käyttäytyy aggressiivisesti ja moraalittomasti sekä epäoikeudenmukaisesti ulkopuolisia henkilöitä kohtaan. Tällaisen käytöksen kitkeminen pois nuoresta on usein hyvin haastavaa, sillä kaveriporukan hyväksyvä asenne väkivaltaisuu-utta ja rikollisuutta kohtaan ohjaa nuoren toimintaa. (Peda 2013.)

Nuorella on vaikeuksia tulla toimeen erityisesti aikuisten kanssa, sillä hän kokee aikuisen negatiivisena auktoriteettina toimintaansa kohtaan. Joissain tapauksissa nuori voi kuitenkin olla hyvin ripustautuva läheisiä aikuisiaan kohtaan (Räsänen ym. 2010, 268). Lehto-Salon ja Marttusen (2006, 108) mukaan sosiaalisen käytöshäiriön hoitona on perusteltua käyttää vertaisryhmähoitoa. Hoidon tarkoitus on saada nuori pohtimaan

käytöstään, jolloin toisten nuorten kokemukset ja mielipiteet voivat toimia edesauttavana elementtinä hoidon kannalta.

4.2 Tunne-elämähäiriöt

Tunne-elämän eri häiriöt ovat tutkimusten mukaan hyvin todennettavissa ja ne on helppoa tunnistaa. Merkittävä muutos tunne-elämähäiriöisellä nuorella tapahtuu hänen käytöksessään. Nuori tuntee voivansa pahoin, mutta ei osaa selkeästi ilmaista, mistä pahan olon tunne johtuu (Taipale 1998, 295). Lähes neljäsosalla nuorista esiintyy eriasteisia tunne-elämähäiriöitä. Riskitekijänä häiriön kehittymiseen pidetään traumaattisia kokemuksia ja perhesuhteita. (Nettineuvo 2006.)

Ominaista tunne-elämähäiriöiselle nuorelle on, että hän kokee erilaisia tuska- ja pelkotiloja sekä kärsii esimerkiksi koulufobiasta. Nuoren kärsiessä tuskatilasta ilmenee se usein ahdistuneisuutena, jonka nuori purkaa voimakkaasti. Ahdistuneisuuden lisäksi on tavallista, että nuori reagoi pahan olon tunteeseen jollain ruumiinosallaan. Yleisiä ovat muun muassa hengenahdistus sekä sydänoireet. Ollessaan ahdistunut nuori voi kokea vahvaa kuolemanpelkoa. Nuoren kärsiessä erinäisistä pelkotiloista vaaditaan usein määrittelemättömän pituista hoitajaksoa psykiatrisensairaanhoidon piirissä. Pelkotilat ilmenevät joko fobioina tai neuroottisina pelkotiloina. Hoitajakson aikana nuoren kanssa keskustellaan hänen mielikuvistaan sekä kannustetaan kohtaamaan pelon kohde. (Taipale 1998, 295.)

Edellä mainittujen oireiden lisäksi nuori voi tunne-elämähäiriön ohessa kärsiä pakko-oireista ja hysteriasta. Depressio eli masennus on yleistä tunne-elämähäiriöstä kärsivällä nuorella. Nuoren kärsiessä masennuksesta hän ei välttämättä itse osaa yhdistää olevansa masentunut. Masennus ilmenee nuoren estyneellä käytöksellä ja haluttomuutena sitoutua mihinkään. Nuori voi kokea, ettei kukaan arvosta häntä. Vaikka nuori käytöksellään ilmaisee avuntarpeen, on hänen vaikea ottaa sitä tarjottaessa vastaan (Taipale 1998, 300–301). Lähes jokainen nuori kokee elämässään eripituisia, mutta lyhyt kestoisia kriisi- ja ongelmatilanteita, tunne-elämän häiriölle on kuitenkin olennaista, että sen oireet ovat pitkäkestoisia ja ne vaikuttavat negatiivisesti nuoren arkeen ja elämäntilanteeseen. (Nettineuvo 2006.)

4.2.1 Ahdistuneisuushäiriö

Nuoruusiässä esiintyvät pelot ja ahdistus ovat lievinä osa normaalia kehitystä, erityisen voimakkaana ja jatkuvina esiintyvät pelot eivät ole normaaleja. Jatkuva ahdistuneisuus sekä jatkuva pahan olon tunne voivat kätkeytyä muiden oireiden taakse (Linna 2002, 322). Ahdistuneisuushäiriön liitännäissairautena esiintyy yleensä masennusta. Tällöin nuorella voi esiintyä erityistä ahdistusta esimerkiksi terveydentilaansa kohtaan. (Koponen 2011, 244.)

Ahdistuneisuushäiriöiselle nuorelle ominaista on ujous, takertuminen aikuiseen sekä kypsymätön empatiakyky. Ahdistuneisuushäiriöstä kärsivän nuoren voi olla haastavaa sopeutua ikätovereidensa joukkoon, jolla on negatiivisia vaikutuksia sosiaalisten suhteiden luomiseen ja pysyvyyteen (Räsänen ym. 2010, 201). Ahdistuneisuus on jatkuvaa ja vallitseva olotila. Ahdistunut nuori on usein ärtynyt ja hermostunut. Lisäksi hänellä esiintyy keskittymiskyvyttömyyttä. Nuori ei kykene itse hallitsemaan voimakasta ahdistusta ja huolestuneisuuttaan (Toivio & Nordling 2011, 162). Ahdistuneisuushäiriössä on yleistä, että nuoren toimintakyky heikkenee niinä ajanjaksoina, jolloin ahdistuneisuus ilmenee voimakkaasti. (Koponen 2011, 244.)

Ahdistuneisuus voi ilmetä voimakkaina ennako-odotuksina jotain suoritusta kohtaan esimerkiksi koulukäyntiin liittyen. Ahdistuneisuushäiriötä ei tule sekoittaa paniikkihäiriöön (Toivio & Nordling 2011, 162). Häiriöön voi liittyä somaattisia eli fyysisiä oireita. Näitä ovat muun muassa ruokahaluttomuus, pahoinvointi, vatsakivut, oksentelu, päänsärky sekä sydämentykytykset. Huimausta ja hikoilua voi myös esiintyä. (Räsänen ym. 2010, 201–202.)

4.2.2 Depressio eli masennus

Masennuksella tarkoitetaan tunnetilaa ja oiretta taikka hoitoa vaativaa oireyhtymää sekä sairautta. Masennus voidaan diagnosoida lievänä, keskivaikeana ja vaikeana.

Masennuksen vakavuusasteen luokitteluun käytetään siihen luotua ICD 10- taulukkoa (Isometsä 2011, 154-155). Syitä masennukseen voivat olla psykologiset, sosiaaliset tai perinnölliset tekijät. Masennuksesta voidaan puhua silloin, kun nuori on kärsinyt depressiosta vähintään kaksi viikkoa. Läheisen menetys, vanhempien ero tai kuolema sekä muut äkilliset kriisi- ja traumatilanteet voivat laukaista masennuksen. Sosiaaliset ongelmat voivat olla osariskitekijä masennuksen syntyyn. Nuoren ystäväpiirillä on suuri merkitys nuoren hyvinvointiin (Haasjoki & Ollikainen 2010, 28). Masennusta voi aiheuttaa nuoren pitkäaikainen sairaus sekä erilaiset traumaattiset kokemukset, kuten seksuaalinen hyväksikäyttö. (Tirkkonen & Ebeling, 329.)

TAULUKKO 3. Masennuksen oirekriteerit ICD-10- luokituksen mukaan. (Räsänen 2010, 219)

Masennuksen pääoireet	Masennuksen muut oireet
1) Masentunut mieliala 2) Kyvyttömyys tuntea mielenkiintoa ja mielihyvää sekä nauttia elämästä 3) Voimattomuus, väsyminen ja aktiivisuuden vähentyminen	a) Keskittymis- ja tarkkaavaisuuskyvyn lasku b) Itsetunnon ja omanarvontunnon lasku c) Syyllisyys ja arvottomuuden tunne d) Niukka ja pessimistinen kuva tulevaisuudesta e) Itsetuhoiset ja itsemurha-ajatukset f) Unihäiriöt g) Ruokahaluttomuus

Masentunut nuori kärsii usein univaikeuksista, joka johtaa loputtomaan väsymyksen tunteeseen. Väsymys vaikuttaa nuoren mielialaan, jolloin tämä kokee olonsa ahdistuneeksi. Nuorella on masentuessaan vaikeuksia löytää elämästä positiivisia asioita, joka johtaa siihen, ettei nuori kykene nauttimaan elämästä. Masentuneisuus voi ilmetä itsetuhoisuutena eli puheena ja ajatuksena satuttaa itseään. Nuori haluaa tällöin päästä pois sietämättömästä tilanteesta ja kokee kuoleman olevan ratkaisu tähän. Nuori on usein ärtynyt ja tämän vuoksi käyttäytyy aggressiivisesti. Psykosomaattisten oireiden lisäksi nuori kärsii mahdollisesti fyysisistä oireista joihin luetaan erilaiset kiputilat, kuten päänsärky. Masennuksella on todettu yhteys päihteiden väärinkäyttöön (Tirkkonen & Ebeling 2002, 330–332). Haasjoki & Ollikainen (2010, 28) toteavat, että nykyään joka viides nuori kärsii sellaisesta masennuksesta, joka vaatii jonkin asteista hoitoa.

Tutkimusten mukaan nuoren on helpompaa parantua masennuksesta kuin aikuisen. Nuoruusiän masennus lisää kuitenkin riskiä sairastua masennukseen uudelleen myöhemmällä iällä. Tämän vuoksi on tärkeää, että nuorta tuetaan ja tilannetta seurataan pitkäaikaisesti. (Tirkkonen & Ebeling 2002, 331.)

4.3 Tarkkaavaisuushäiriö - ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder)

Oleellista työn kannalta on esitellä koulukotinuorille tyypillisiä tarkkaavaisuushäiriöitä. Työssä käsittelemme koulukotiin sijoitetuille nuorille tyypillisintä tarkkaavaisuushäiriöiksi luokiteltua häiriötä, joka on ADHD. Tarkkaavaisuushäiriöllä tarkoitetaan puutteita toimintaa ohjaavien prosessien käsittelyssä. Häiriölle ominaista on, että nuorelta puuttuu kyky keskittyä ja tehdä useaa asiaa samanaikaisesti (Taipale 1998, 284). Tarkkaavaisuushäiriöt on mahdollista diagnosoida jo varhaislapsuudessa. Niiden aiheuttamat haitat ovat pitkäkestoisia ja useimmilla ne vaikuttavat elämään nuoruudesta aikuisuuteen asti. Tämä häiriötyyppi on yksi yleisimmistä kehitykseen liittyvistä häiriöistä ja sitä diagnosoidaan enemmän pojilla kuin tytöillä. (Närhi 2006, 90-92.)

Tarkkaavaisuushäiriöt ja niiden ilmeneminen voidaan jakaa kahteen kategoriaan. Häiriöiden esiintyvyys voi painottua ainoastaan nuoren psyykkisten toimintojen alueelle. Niiden diagnosointi tapahtuu usein jo varhaislapsuudessa, kun on huomattavissa, että lapsen käytöksessä esiintyy normaalia enemmän levottomuutta, keskittymisvaikeuksia sekä tapaturma-alttiutta. Tyypillistä häiriöstä kärsivälle henkilölle on, että hänellä esiintyy vaikeuksia koulunkäynnissä. Tarkkaavaisuushäiriöiden yhteydessä voi esiintyä kyvyttömyyttä hallita tunne-elämää. (Taipale 1998, 284–285.)

Koska ihmisen kehityksen eri vaiheissa on normaalia, että tarkkaavaisuuden ja aktiivisuuden alueella esiintyy vaihtelua, tulee tarkkaavaisuushäiriö oireiden olla pitkäkestoisia, jotta häiriö on mahdollista diagnosoida. Edellytyksenä diagnoosille on, että ihminen selvästi kärsii oireiden aiheuttamasta toimintakyvyn puutoksesta. Oireiden tulee esiintyä vähintään kahdessa eri toimintaympäristössä. (Räsänen ym. 2010, 240–241.)

ADHD on yleisin tarkkaavaisuushäiriö, jonka on tutkittu vaikuttavan päivittäiseen elämään eri osa-alueilla. Oireet ovat havaittavissa jo ennen seitsemän vuoden ikää. Oireet ja niiden ilmeneminen jaetaan kolmeen eri luokkaa. ADHD vaikuttaa nuoren sosiaaliseen käyttäytymiseen ja tätä kautta sen on todettu aiheuttavan haasteita koulunkäynnin ja ihmissuhteiden kanssa. Noin joka viidesosa ADHD nuorista suorittaa koulun erityisopetuksen parissa. (Help4ADHD 2003, 1-3.)

ADHD aiheuttaa nuorelle yliaktiivisuutta ja vaikeuksia keskittyä asioihin samanaikaisesti. Impulsiivinen käytös on ADHD nuorelle tyypillistä. Nuoren voi myös olla vaikea muistaa päivittäisessä arjessa tarvittavia taitoja. (Help4ADHD 2003,1.)

ADHD nuorella esiintyvät hahmotusvaikeudet ilmenevät puutteellisena kykynä yhdistää kuulo- ja näköhavaintoja toisiinsa. Nuorella voi esiintyä myös motorisia poikkeavuuksia, jotka ilmenevät vaikeutena toteuttaa motorisia liikkeitä. Käsien yhteistyö voi olla vaikeaa ja tällöin toimintojen eriyttäminen on vaikeaa. Tasapainonhallinta voi myös olla haastavaa. Koulussa ADHD tuo haasteita oppimiseen liittyen, jolloin esimerkiksi nuoren kognitiivinen päättelykyky on puutteellista. Impulsiivinen käytös ilmenee nuorella käytöksen hallinnan puutteena ja kyvyttömyytenä keskittyä asioihin pitkäjäksoisesti. (Alén 2002, 283–284.)

ADHD henkilöillä on suurempi riski huonoon koulumenestykseen ja sosiaaliseen sopeutumiseen. Käytökseen vaikuttavat ongelmat huonontavat nuoren ennustetta pärjätä arjen vaatimusten mukaisesti. (Alén 2002, 284.)

5 NUORI JA PÄIHTEIDEN VÄÄRINKÄYTTÖ

Termillä päihde tarkoitetaan kemiallista yhdistettä tai ainetta tai luonnontuotteita, joiden tarkoitus on päihdyttää, piristää tai huumata niiden käyttäjä. Päihteiden väärinkäyttö ja sen eri ilmenemismuodot tulee erottaa normaalista käytöstä. Nuorten päihteiden käyttö on viime vuosina noussut huomattavasti. Suurimmat haitat päihteiden väärinkäytössä esiintyvät sekakäyttäjillä, joilla tarkoitetaan henkilöä, joka käyttää esimerkiksi alkoholia ja lääkkeitä samanaikaisesti. (Saarelainen ym. 2003, 40.)

Eri päihteiden väärinkäytöllä tarkoitetaan määrällisesti tai laadullisesti poikkeavaa käyttöä. Ennen varsinaisia kokeiluja nuori omaa tietoa päihteiden käytöstä esimerkiksi vanhempiensa kautta. Sosiaalisella medialla on vaikutusta siihen, kuinka nuori kokee päihteet osaksi elämää. Päihdekokeilut ovat osa nuoren kapinaa ja aikuistumista. Nuorten päihdeongelmat pohjautuvat haluun kuulua kaverijoukkoon ja joukon käsi-tyksiin päihteiden myönteisistä vaikutuksista. (Hietala ym. 2010, 109–110.)

Erilaisten päihteiden käyttökokeilut ovat osa nuoruutta. Liiallisella käytöllä on haitallisia vaikutuksia nuoren kasvuun ja kehitykseen. Tässä kappaleessa perehdymme koulukotinuorten päihteiden käyttöön. Opinnäytetyön tutkimukseen osallistunut nuori perustelee alkoholin ja muiden päihteidenkäyttöään niiden tuoman rauhoittavan olotilan vuoksi. Tosiasia kuitenkin on, että koulukotinuorten päihteidenkäytöllä on päinvastainen vaikutus. Heidän joutuessaan ongelmatilanteisiin on päihteillä ollut vaikutusta asiaan. Esimerkiksi erilaiset ryöstöt ja pahoinpitelyt he ovat suorittaneet päihtyneinä.

5.1 Alkoholi

Nuoren aloittaessa päihteiden käytön varhaisessa vaiheessa on sillä haitallisia vaikutuksia hänen kasvuun ja kehitykseensä. Alkoholin liikakäyttö on sidoksissa mielenterveys- ja käytöshäiriöihin. Alkoholilla on vaikutus nuoren riskikäyttäytymiseen kuten harkitsemattomaan seksuaaliseen käytökseen, väkivaltaisuuteen ja rikoksiin. (Lääkärilehti 2006, 21–22.)

Riski alkoholin liikakäyttöön lisääntyy, jos nuoren kaveripiirissä esiintyy päihde-myönteisyyttä. Omassa perheessä esiintyvät alkoholi – ja mielenterveysongelmat sekä vanhempien kyvyttömyys asettaa rajoja ovat osaltaan riskitekijöitä. Varsinaiseen riippuvuuteen kehittynyt alkoholiongelma on kuitenkin enemmän sidoksissa perintötekijöihin (Lääkärilehti 2006, 21–22). Riippuvuuden kehittyessä alkoholinkäytöstä tulee pakonomainen tarve, jolloin nuoren muu elämä kaventuu. (Hietala ym. 2010, 112.)

Riippuvuuteen liittyy fyysisiä oireita, jotka huomataan usein vasta vieroitusoireiden ilmetessä. Vieroitusoireet alkavat, kun alkoholi poistuu ihmisen elimistöstä, tällöin

ihminen on usein ärtynyt ja väsynyt. Helpoiten havaittavat fyysiset oireet ilmenevät päänsärkinä, pahoinvointina ja huimauksena. Toisin sanoen alkoholin poistuessa ihmisen elimistöstä syntyy krapula. Fyysiset oireet ovat vain yksi osa alkoholiuongelmasta kokonaisuutena (Kiianmaa 2003, 125). Fyysisten oireiden lisäksi alkoholi aiheuttaa psyykkistä riippuvuutta. Psykkinen riippuvuus perustuu alkoholin sisältämiin mielihyvää tuottavien aineiden vaikutukseen. Alkoholiriippuvuuden kehittyessä ihminen kokee tarvetta nauttia lisää alkoholia voidakseen paremmin. Psykkiset oireet ilmenevät alkoholin väärinkäyttäjällä pakonomaisena tarpeena nauttia alkoholia ja tätä kautta kyvyttömyytenä olla ilman alkoholin vaikutuksia. Lisäksi alkoholiriippuvuus nostaa henkilön toleranssia nauttia alkoholia sisältäviä tuotteita. (Kiianmaa 2003, 125.)

Nuorilta puuttuu usein kyky arvioida alkoholin käyttöönsä, joka pahimmillaan johtaa alkoholimyrkytykseen. Käyttäessään liikaa alkoholia nuori on alttiimpi erilaisille tapaturmille. (Hietala ym. 2010, 111.)

5.2 Lääkkeet

Lääkkeiden väärinkäytöllä tarkoitetaan tietoisesti aiheutetun rauhoittavantilan tai muun päihtymistarkoituksen hakua. On harvinaista, että nuori käyttää ainoastaan lääkkeitä, usein lääkkeiden kanssa käytetään myös alkoholia, jota kutsutaan sekakäytöksi (Tukiverkko 2014). Rauhoittavat lääkkeet ovat yksi yleisimmistä väärinkäytetyistä lääkkeistä ja lääkeaineista. Näitä lääkeaineita kutsutaan sedatiiveiksi. Sedatiiveiksi luokitellaan sellaiset lääkkeet, joilla on rauhoittava, väsymystä aiheuttava ja psyykkistä toimintakykyä alentava vaikutus. Sedatiivisten lääkeaineiden käyttö on yleistä niillä henkilöillä, jotka kärsivät erilaisista ahdistus- ja pelkotiiloista. Yleisin väärinkäytetty lääkeaine nuorten keskuudessa on bentsodiatsepiini. (Alho 2003, 145.)

Bentsodiatsepiineja on monia erilaisia, mutta kaikki niistä luokitellaan lääkkeiksi. Niiden käyttö perustuu aineen jännityksen, tuskaisuuden ja ahdistuksen ehkäisyyn. Pieninä annoksina bentsodiatsepiinia sisältävillä lääkkeillä voi olla myös piristävä vaikutus. Suurina annoksina nautittu bentsodiatsepiini aiheuttaa ihmiselle humalluttavan tilan. Käytön on tutkittu aiheuttavan väkivaltaisuutta, tapaturma-alttiutta ja holtitonta käytöstä. (Turunen 2001, 15.)

Pitkäaikaiskäytön seurauksena on lääkeriippuvuus joka esiintyy sekä psyykkisenä että fyysisenä. Psyykkinen riippuvuus ilmenee käyttäjällä pakonomaisena tarpeena nauttia tiettyä lääkeainetta. Lisäksi käyttäjät ovat riippuvaisia siitä sosiaalisesta ympäristöstä ja yhteisöstä, jossa lääkeaineen nauttiminen koetaan myönteisenä. Fyysiset oireet havaitaan erilaisina vieroitusoiretiloina joita ovat esimerkiksi vapina, huimaus ja pahoinvointi (Alho 2003, 148). Lääkeaineena bentsodiatsepiini aiheuttaa alkoholia vakavamman riippuvuustilan. Siitä syntyvät vieroitusoireet ovat vaikeita ja pitkäkestoisia sekä ne voivat olla hengenvaarallisia ilman asianmukaista hoitoa (Tukiverkko 2014). Vieroitusoireet ovat sitä vakavampia mitä lyhytvaikutteisempi nautittu aine on, tällöin oireet kuitenkin menevät ohi vahvempia aineita nopeammin. (Turunen 2001, 16.)

5.3 Kannabis

Jäätyään kiinni huumesuoloista koulukotinuoret ovat pääsääntöisesti käyttäneet kannabista. Kannabis onkin tutkimusten mukaan yleisimmin käytetty laiton huumausaine. Sen käyttö on kuitenkin vähentynyt viime vuosina erityisesti 15-24-vuotiaiden henkilöiden keskuudessa (Metso ym. 2009, 24). Tässä luvussa perehdymme kannabiksen käyttöön ja sen haittavaikutuksiin. Kannabistuotteita ovat marihuana, hasis sekä hasisöljy. Hasis on näistä kolmesta vahvin aine ja se on viisi kertaa marihuanaa vahvempaa. (Havio ym. 2008, 84.)

Kannabista voidaan polttaa savukkeena tai piipun (bongi) avulla. Sitä voidaan myös lisätä ruuan sekaan. Säännöllinen käyttö altistaa fyysiselle ja psyykkiselle riippuvuudelle. Sietokyky kannabista kohtaan kehittyy hitaasti, mutta siihen vaikuttaa pitkälti käytön säännöllisyys. Välittömät sekä pitkäaikaisvaikutukset ovat yksilöllisiä. (Havio ym. 2008, 84- 85.)

Välittömästi kannabiksen käyttö aiheuttaa keskushermostoon liittyviä vaikutuksia, joita ovat esimerkiksi hyväntuulisuus, puheliaisuus ja mielihyvätunne. Käytön aikana arviointi- ja koordinaatiokyky heikkenevät. Aistikokemusten vahvistuminen ja pulssin

kiihtyminen ovat yleisiä. Pupillimuutokset ja silmien verestäminen on normaalia. Henkilö voi kokea suurta makeanhimoa. (Irtihuumeista.)

Pitkäaikaisvaikutukset käytön yhteydessä ilmenee väsymystä, ahdistuneisuutta ja masennusta. Henkilön keskittymis- ja oppimiskyky heikkenee. Henkilö alkaa käyttäytyä passiivisesti ja hänellä ilmenee käytösongelmia. Pitkäaikaiskäyttö vaikuttaa henkilön sosiaaliseen elämään ja persoonallisuuteen. Sietokyky kannabista kohtaan kasvaa käytön myötä. Kannabiksen on todettu altistavan ihmistä erilaisille sairauksille kuten astma ja skitsofrenia. (Irtihuumeista.)

6 KOIRA

Kesykoiran eli lemmikkikoiran kehitys sudesta kotikoiraksi on ainutkertainen prosessi. Länsimaissa on tutkittu olevan noin yksi koira viittä ihmistä kohden (Coppinger & Coppinger 2005, 9-16). Koira ei välttämättä ole ensimmäinen lemmikkinä toiminut eläin, mutta sen suosio kertoo se, että koirat ovat olleet tiiviisti mukana ihmisen elämässä jo kymmeniätuhansia vuosia. (National Geographic.)

Aikojen saatossa ihminen on luonut koirasta monia eri rotumuunnoksia eri käyttötarkoituksiin. Nykyajan koirien tehtävät jakautuvat seurakoirasta työkoiraan. National Geographicin artikkelissa koiran suosion uskotaan pysyneen vakaana sen ominaisuuksien ja luonteen vuoksi.

Koiran luonne muodostuu sen perimän ja ympäristön yhteisvaikutuksesta. Nykyään koirankasvattajat panostavat työssään erityisesti luonteeseen ja käytökseen liittyviin seikkoihin. Jalostuksessa pyritään käyttämään ainoastaan niin sanotusti tervepäisiä koiria. Tällöin tuloksena on hyvinvoiva koira, joka tukee ihmisen ja koiran kumppanuutta. (Kennelliitto 2014.)

Kumppanina koira on uskollinen ja vilpitön. Sillä on monta erilaista tehtävää ihmisen kumppanina. Harrastuksiin lukeutuvat esimerkiksi tottelevaisuuskoulutus, agility ja koiranäyttelyt. Koira voi myös toimia apuna erilaisissa työtehtävissä kuten huume- tai

avustajakoirana taikka psykiatrin apuna terapiassa. Pääasiassa koira kuitenkin toimii ihmisen seurana ja ystävänä. (Aaltola 2004, 39.)

Lemmikkinä koiran on todettu vaikuttavan ihmisen terveyteen positiivisesti. Läsnäolollaan se ehkäisee masennusoireita sekä ennaltaehkäisee syrjäytymistä. Koiralla on vaikutus myös ihmisen fyysiseen kuntoon. Koira huolehtii omistajansa peruskunnosta useasti päivässä vaatimiensa lenkkituokioiden ansiosta (Kihlström-Lehtonen 2009, 2-3). Lisäksi koiran on todettu täyttävän monia ihmisen päivittäistarpeita kuten ihmiselle ominaista hoivaviettä. Koiran omistaja on päivittäin jossain määrin kosketuksissa koiraan silittämällä tai osoittamalla sille hellyyttä muulla tavoin. Koira puolestaan osoittaa ihmisille välittävänsä nuolemalla ja hakeutumalla muuten tämän seuraan. Koska koira tuo arkeen rutiineja on sillä todettu olevan positiivinen vaikutus ihmisen fyysiseen ja henkiseen hyvinvointiin. (Helpguide.)

Tässä opinnäytetyössä mukana ollut koira ”Red Fellow’s Princess Fiona”, kutsuanimeltään Ursula on kaksi-vuotias narttukoira. Koira on rodultaan silkkiterrieri, joten myöhemmin tässä työssä on esitelty rodulle ominaiset piirteet. Ursulan käytös on silkkiterrierille tyypillinen reipas, avoin ja leikkisä. Se nauttii ihmisten seurasta ja terrierin tavoin ei aristele uusia tilanteita tai toimintaympäristöjä, jonka vuoksi sen käyttö opinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa oli perusteltua.

6.1 Eläinavusteinen terapia ja koira kuntoutustyössä

Sosiaali- ja terveysalalla kuntoutuksen tarkoitus painottuu asiakkaan elämänlaadun eheyttämiseen. Kuntoutusprosessin tavoitteet ovat yksilöllisiä ja prosessin kesto on riippuvainen asiakkaan tuen tarpeista. Kuntoutuksen toiminta-alueet on mahdollista luokitella useaan eri luokkaan, joita ovat esimerkiksi lääkinnällinen, sosiaalinen tai kasvatuksellinen kuntoutus. (Kuntoutusportti 2014.) Eläinterapia on mahdollista luokitella osaksi sosiaalista ja kasvatuksellista kuntoutusta, sillä tutkimusten mukaan eläinten on koettu edistävän ihmisen hyvinvointia näillä osa-alueilla. Esimerkkinä

tällaisista tutkimuksista mainittakoon Heidi Kihlström-Lehtosen (2009) ja Anna Tiitolan (2012) tutkimukset.

Eläinavusteinen terapia on viime vuosina yleistynyt eri sosiaali- ja terveysalan organisaatioissa. Terapiakäytössä olevat eläimet ovat usein käyneet peruskoulutuksen lisäksi terapiaeläimille suunnatun eläinavustajakoulutuksen. Niiden tarkoitus on edesauttaa ihmisen yksilöllisiä tarpeita fyysisellä ja psyykkisellä tasolla, ja tätä kautta vaikuttaa heidän hyvinvointiinsa. Drweil (2014) sivuston lähteiden mukaan terapiaeläimiä on käytetty jo 1940-luvulta lähtien kohentamaan haavoittuneiden sotilaiden mielialaa (Drweil 2014). Koiran lisäksi suosittuja terapiaeläimiä ovat esimerkiksi erilaiset jyräjät, linnut, kalat ja ehkä suosituin terapiaeläimenä käytetty eläinlaji tällä hetkellä on hevonen. (Fine & Melson 2006, 207-226.)

Tutkimuksia siitä, kuinka koira läsnäolollaan vaikuttaa ihmisen kasvuun ja kehitykseen on tähän mennessä melko vähän. Aihetta ovat aiemmin lähestyneet lopputöissään muun muassa Jyväskylän yliopistosta Heidi Kihlström-Lehtonen pro gradussa ”Minä ja Koirani” (2009) sekä Vaasan ammattikorkeakoulun opinnäytteessä Anna Tiitola ”Koira-avusteinen terapia ja sen terveysvaikutukset lasten ja nuorten kuntoutuksessa” (2012).

Koira on mahdollista ottaa osaksi työtä eri sosiaali- ja terveysalan organisaatioissa. Tällöin koiran tehtävä on tukea ja edesauttaa ihmisen hyvinvointia. Hyvinvoinnin lisääntymisen taustalla pidetään asiakkaan ja koiran välille pitkällä aikavälillä syntyvää erityistä vuorovaikutussuhdetta (Koirat kasvatusta ja kuntoutustyössä Ry 2014). Mikä tahansa koira ei kuitenkaan sovi käytettäväksi työparina. Koiran täytyy omata hyvä hermorakenne ja sopeutua arvaamattomiin tilanteisiin rauhallisesti, koska sosiaali- ja terveysalan työssä koira kokee sille epätavallisia asioita. Koiran ja ohjaajan välillä tulee vallita luottamus, jotta ohjaajan on mahdollista ennakoita, kuinka koira eri tilanteisiin reagoi. (Butler & Fredrickson-MacNamara 2006, 123-124.)

Pro gradussaan Heidi Kihlström-Lehtonen (2009, 24) käsittelee koiran ja ihmisen välille syntyvää kiintymyssuhdetta. Hänen haastattelemansa henkilöt kuvasivat koira kokemuksiaan aina lapsuudesta aikuisuuteen asti, jolloin koira toimi niin sanottuna kasvun käynnistäjänä ja rinnalla kulkijana. Pro gradussa käy ilmi, että henkilöt kokivat

koiran vaikuttaneen siihen, kuinka ihminen koiran läsnä ollessa alkaa pohtia omaa toimintaansa, arvojaan sekä suhdettaan toisiin ihmisiin. Tästä voidaan siis päätellä, että koiran avulla ihmisen on mahdollista kehittää sosiaalisia taitojaan peilaamalla käytöstään koiran kanssa käytökseensä ihmisten kanssa. (Kihlström-Lehtonen 2009, 24.)

Tiitola (2012, 47) puolestaan käsittelee opinnäytetyössään koiran roolia lasten ja nuorten kuntoutustyössä. Työnsä johtopäätöksissä Tiitola toteaa, että koira soveltuu kuntoutustyössä käytettäväksi, koska sillä on kyky tuntea ja ilmaista itseään ihmisen niin, että ihminen osaa tulkita koiraa. Lisäksi hän toteaa, että koiran käyttö kuntoutustyössä soveltuu erityisesti sellaisten lasten ja nuorten kanssa käytettäväksi, joilla esiintyy eriasteisia keskittymishäiriöitä ja tunteidensäätelyongelmia, kuten ADHD ja autismi. (Tiitola 2012, 47.)

Artikkelissa ”Eläinterapiaa hyödynnetään liian vähän” (2014) mukaan sosiaali- ja terveysalalla eläinterapiaa käytetään apuna liian vähän. Asiantuntijat muistuttavat, että tutkimusten mukaan eläinten on todettu edesauttavan esimerkiksi vanhusten, nuorten ja kehitysvammaisten elämänlaatua. Tutkijoiden mukaan sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten tulisi hyödyntää eläimiä enemmän työssään. Eläin voisi toimia ammattihenkilöiden työparina, jolloin se toimisi niin sanottuna jäänmurtajana asiakkaan ja työntekijän välillä.

Yhteisöpedagogi ja eläinten kouluttaja Eeva Kahilaniemi-Parkkola kertoo artikkelissa käyttävänsä koiraa apuna lastensuojelun erikoislaitoksissa. Hän on todennut, että eläimellä on tärkeä tehtävä olla nuoren apuna haastavissa sosiaalisissa tilanteissa. Eläimen apu perustuu siihen, ettei nuoren tarvitse tällöin esittää mitään muuta kuin on ja sillä hetkellä tuntee. Koira ottaa nuoren käytöksen ja tunteet vastaan vilpittömästi ilman keskeytystä. (Eläinterapiaa hyödynnetään liian vähän 2014.)

6.2 Silkkiterrieri

Silkkiterrieri on kotoisin Australiasta ja se on kolmen muun eri pienen terrierin risteytys. Ensimmäinen rotumääritelmä silkkiterrieristä on 1900-luvun alkupuolelta. Yleis-

vaikutelmaltaan keskipitkä ja matalaraajainen pikku terrieri on luonteeltaan vilkas, mutta tasapainoinen. Tämän vuoksi silkkiterrieriä pidetään mainiona seurakoirana. (Kennelliitto 2013.)

Perhekoirana silkkiterrieri on iloinen seuralainen ja haluaa olla mukana kaikissa arjen toiminnoissa. Silkkiterrierit ry:n (2013) mukaan silkin muuttaessa perheeseen ei perheellä ole pelkoa yksinäisyydestä, silkki seuraa omistajaansa paikasta toiseen ja on aina lähellä. Yhdistyksen sivujen mukaan silkkiterrieri on monipuolinen harrastuskoira siitä huolimatta, ettei sillä ole minkäänlaista työkoirahistoriaa. (Silkkiterrierit ry 2013.)

7 TUTKIMUSPROSESSI JA MENETELMÄT

Opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää, kuinka koira läsnäolollaan vaikuttaa nuoriin koulukoti ympäristössä. Vaikutuksella tarkoitetaan tässä kontekstissa sitä, kuinka nuori kokee koiran läsnäolon osastolla. Keskityimme tutkimaan, kuinka nuori koki koiran läsnäolon vaikuttavan omaan käytökseensä ja sosiaalisiin taitoihinsa. Kysymyksiin etsimme vastausta nuorisolähtöisesti, jolloin nuoret itse saivat kertoa, kuinka he kokivat koiran läsnäolon vaikuttavan edellä mainittuihin taitoihin. Koska kyseessä oli haastava asiakasryhmä, otimme haastattelun tueksi havainnointi – menetelmän, jonka tarkoituksena oli täydentää nuorten omia kokemuksia. Haastavalla asiakasryhmällä viittaamme nuorten puutteelliseen kykyyn ilmaista kokemuksiaan ja tunteitaan verbaalisesti eli suullisesti. Toiminnallinen osuus opinnäytetyöstä on toteutettu yhdellä Sairilan koulukodin perusosastoista.

7.1 Tutkimuskysymykset ja prosessin kulku

Tutkimuskysymyksemme olivat:

- 1) Miten nuori kokee koiran vaikuttavan omaan käytökseensä?
- 2) Millä tavoin nuori kokee koiran vaikuttavan sosiaalisiin taitoihinsa?

Tutkimuskysymyksissä paneuduimme tiettyihin käytöksen ja sosiaalisten taitojen osa-alueisiin, joita olivat: tunteiden hallinta ja kohtaaminen sekä toisen huomioonottaminen. Näiden asioiden lisäksi olimme kiinnostuneita siitä, millaisia tunteita koiran läsnäolo nuorissa herätti. Rajasimme aiheet joihin perehdyimme sen pohjalta, kuinka käytös-, tunne- ja tarkkaavaisuushäiriöt vaikuttavat nuorten käytökseen.

Opinnäytetyö prosessi käynnistyi virallisesti kevään ja kesän 2013 aikana, jolloin teimme molemmat omien alojemme eli sosiaali- ja terveysalojen ideapaperit erikseen. Näissä meidän oli tarkoitus selvittää ohjaaville opettajille se, mistä aiomme opinnäytetyön ylipäättään tehdä ja mahdollisesti, kuinka sen toteutamme. Kiinnostuimme aiheesta siksi, että vastaavanlaista opinnäytetyötä ei ole vielä aiemmin tehty Valtion koulu-kodeissa. Lisäksi yhteinen kiinnostus koiriin oli yksi motiivi lähteä työstämään tämännäköistä tutkimusta. Ammatillisesta näkökulmasta motiivi lähteä tekemään työtä pohjautui mielenkiintoon lastensuojelutyöstä ja siitä, onko koiralla vaikutusta koulu-kotinuorten käytökseen, ja kuinka se ilmenee.

Ideapaperien hyväksymisen jälkeen oli vuorossa suunnitelmaseminaari, jossa meidän tuli selvittää tarkasti, mitä, miten ja kuinka tulemme aihetta tutkimaan. Lisäksi suunnitelmaraporttia tehdessä meidän oli mahdollista tutustua tutkimusta käsittelevään lähdekirjallisuuteen paremmin. Suunnitelmaraporttiin tuli liittää alustava aikataulu, jonka mukaan opinnäytetyö etenee. Esitimme suunnitelman syyskuussa 2013.

Hyväksytyt tutkimussuunnitelman jälkeen aloimme toteuttaa virallista opinnäytetyötä. Tarkoituksena oli suorittaa ensin työn toiminnallinen osuus, mutta opettajien kehoituksesta kirjoitimme ensin teoreettisen rungon, jonka oli tarkoitus helpottaa sitä, mihin toiminnallisessa osuudessa keskitymme. Tämä oli viisas päätös, sillä erilaiseen kirjallisuuteen tutustuessa aiheen rajaaminen helpottui huomattavasti. Ennen toiminnan aloitusta työstimme yhdessä havainnointi- ja haastattelurungon työn helpottamiseksi. Lisäksi suunnittelimme toimintaan osallistuville nuorille lomakkeen, josta kävi ilmi, mistä toiminnassa on kyse. Lomake on liitteenä työn lopussa LIITE 1.

Toiminnallisen osuuden toteutimme tammikuussa 2014. Toiminnallinen osuus koostui yhteensä kuudesta eri kerrasta, joiden aikana koira vieraili osastolla noin tunnin ajan. Koiran vieraillessa osastolla havainnoimme nuoria koiran läsnä ollessa osaston arjes-

sa. Havainnoinnissa kiinnitimme erityistä huomiota nuorten käytökseen ja heidän sosiaalisiin taitoihinsa. Perehdyimme erityisesti näihin osa-alueisiin siksi, että niissä tapahtuvat muutokset on mahdollista havaita ja tätä kautta todentaa. Toiminnallisen osuuden suoritimme Sairilan koulukodin viiden nuoren perusosastolla. Viimeisellä kerralla pidimme teemoitetun ryhmähaastattelun, johon osallistui kaksi nuorta ja yksi työntekijä. Haastattelu oli teemoitettu seuraavasti: suhtautuminen koiraan yleisesti, osallistujien aiemmat koirakokemukset, miltä koiran läsnäolo tuntui ja mitä siitä seurasi sekä mitä huonoja puolia koiran läsnäolosta seurasi/seuraisi jos koira olisi kokoajan mukana osaston arjessa. Sivusimme myös kulttuuriin liittyviä asioita haastattelun aikana. Aineistonkeräämisen ohessa työstimme opinnäytetyön kirjallista osuutta. Haastattelussa käytimme tarvittaessa apuna muutamia tukikysymyksiä, jotka olivat ennalta laadittuja.

Aineistonkeräämisen jälkeen analysoimme keräämämme aineiston, jonka tulokset liitimme kirjalliseen osuuteen, joka valmistui keväällä 2014.

7.2 Eettisyys ja luvat

Opinnäytetyötä toteutettaessa meidän tuli huomioida erinäisiä eettisyyteen liittyviä asioita. Näistä tärkeimpinä mainittakoon vaitiolovelvollisuus, kulttuuriset taustat sekä terveyteen viittaavat ongelmat, kuten koira-allergia.

Sairilan koulukodin ollessa monikulttuurinen sijaishuollonlaitos perehdyimme nuorten kulttuurisiin taustoihin. Esimerkkinä somali- ja romanikulttuuri, joissa koira ei arvosteta samalla tavoin kuin kantasuomalaisessa kulttuurissa. Ennen toiminnan aloitusta kysyimme sijoitettujen nuorien sekä työntekijöiden mielipidettä siitä, miten he kokevat koiran käytön opinnäytetyössä. Kenelläkään ei ollut mitään sitä vastaan, että koira vieraili laitoksen tiloissa.

Otimme selvää, esiintyykö työntekijöillä tai nuorilla allergisia oireita koiraan kohtaan. Tämän kyselyn avulla varmistimme, ettei työ vaaranna kenenkään terveyttä. Suoritimme toiminnallisen osuuden niin, ettei paikalla ollut koiralle allergisia henkilöitä. Koiran vierailujen jälkeen siivosimme osaston tilat.

Kaikki toimintaan osallistuneet nuoret olivat iältään yli 15 vuotta. Ennen toiminnan aloitusta teimme nuorille lomakkeen (LIITE1), jossa kerroimme opinnäytetyöstä ja sen tarkoituksesta. Ryhmähaastattelun toteutimme anonymisti ja osallistuminen haastatteluun oli vapaaehtoista. Tarkoituksena oli taata, ettei ketään toimintaan osallistunutta ole mahdollista tunnistaa työn missään vaiheessa. Aineiston analysoinnin jälkeen tuhosimme keräämämme aineiston asianmukaisesti.

Ennen opinnäytetyöprosessin virallista alkua toimitimme Sairilan koulukodin johtaja Assi Kukkoselle opinnäytetyön toteutukseen tarkoitettua lupa-anomuksen, jonka hän allekirjoitti. Mallikappale lupahakemuksesta on tarkasteltavissa liitteet osiossa (LIITE 3). Viralliset kappaleet lupa-anomuksesta on annettu ohjaaville opettajille ja yksi kappale jäi Sairilan koulukodille. Lähetimme johtaja Kukkoselle myös molempien alojen idea- ja suunnitelmapaperit, jotta hänen oli mahdollista perehtyä työmme kulkuun tarkemmin. Työn valmistuessa ja ollessa julkaisu kelpoinen toimitimme valmiin version johtaja Kukkosen luettavaksi ja arvioitavaksi.

7.3 Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus

Sosiaali- ja terveysalalla kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus on yleistynyt 1980-luvulta lähtien. Sitä on kuitenkin käytetty menetelmänä jo aina 1800-luvulta alkaen eri sosiaali- ja terveysalan tutkimuksissa. Se pitää sisällään monia erilaisia lähestymistapoja tutkimuksen tekoon. Kvalitatiivisen tutkimuksen kuvataan olevan vastakohta tilastolliselle eli kvantitatiiviselle tutkimusmenetelmälle. Vaikutteensa laadullinen tutkimusmenetelmä on saanut antropologiasta sekä sosiologiasta. Menetelmän käyttö on yleistä silloin, kun tutkittavasta aiheesta on vähän tietoa ja halutaan luoda pohjaa tulevaisuudessa toteutettavalle kvantitatiiviselle tutkimukselle. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 49–50.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on induktiivisuus. Tällä termillä tarkoitetaan sitä, että tutkimus etenee yksittäisestä tapauksesta yleiseen. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää tutkimukseen osallistuvien henkilöiden tuntemukset ja tulkita niitä (Juvakka & Kylmä 2007, 22–23). Sen voidaan todeta kuvaavan tutkimuksen

osallistujien kokemuksia, käsityksiä sekä motivaatiota tutkimusta kohtaan. Kvalitatiivinen tutkimus perustuu uskomuksiin, asenteisiin ja käyttäytymiseen. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 49).

Tutkijan rooli kvalitatiivisessa tutkimuksessa on erilailla keskeinen kuin kvantitatiivisista tutkimuksista tehdessä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijalla on erityistä vapautta, jonka kautta hänen on mahdollista suunnitella ja toteuttaa joustavaa tutkimustyyliä (Eskola & Suoranta 2008, 20). Ominaista kvalitatiiviselle tutkimukselle on se, että tutkijalla on tutkimuksessa tietty rooli. Tutkijan rooli vaikuttaa pitkälti siihen, kuinka paljon ja millaista tietoa hän saa aineistoa kerätessään. (Juvakka & Kylmä 2007, 28).

7.4 Ryhmässä toteuttava teemahaastattelu

Haastatteluun osallistui kaksi nuorta ja yksi aikuinen. Haastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista. Molemmat haastatteluun osallistuneet nuoret olivat poikia. Heidän sijoitustensa kesto oli eripituinen. Toinen nuorista oli ollut toista huomattavasti pidempään sijoitettuna Sairilan koulukotiin. Nuoret valittiin haastatteluun sillä perusteella, että he olivat olleet mukana kaikissa koiran vierailu kerroissa. Alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen otimme haastatteluun nuorten lisäksi aikuisen, koska haastatteluhetkellä osastolla ei ollut paikalla enempää nuoria. Haastatteluun osallistunut työntekijä oli mies. Työntekijä on työskennellyt Sairilan koulukodin palveluksessa noin kahdeksan vuotta, hän omaa paljon kokemusta koulukotityöskentelystä. Nuorten ja aikuisen näkemykset koiran läsnäolosta olivat yhteneviä. Molemmilla haastatteluun osallistuneilla nuorilla oli kotonaan koira. Työntekijällä puolestaan ei ollut sillä hetkellä lemmikkejä. Haastattelu suoritettiin osastolla keittiönpöydän ääressä. Tällä haluttiin rentouttaa tunnelmaa ja säilyttää kodinomaisuus.

Teemahaastattelua pidetään lomake- ja avoimenhaastattelun välimuotona. Ominaista tälle haastattelutekniikalle on, että haastattelun aikana läpikäytävät asiat eli teemat ovat jo tiedossa, mutta haastattelun aikana esitettävät kysymykset ja niiden järjestys voivat vaihtaa paikkaa ja muotoa. (Hirsjärvi ym. 2007, 203.)

Päädyimme teemoitettuun ryhmä haastatteluun siksi, että koulukotinuorten on haasteellista toimia ilman struktuuria eli ohjeistusta ja ohjausta. Struktuurin avulla haastattelu eteni hyvin eivätkä puheet erkaantuneet aiheesta. Nuorten oli myös helppo tarkentaa kysymyksiä, jos sanojen asettelu sellaisenaan ei avannut heille kysymyksen tarkoitusta. Haastattelun toteutus ryhmässä oli perusteltua siksi, että tällöin nuorten oli mahdollista tarkentaa vastauksiaan myöhemmin, jos toisen nuoren puheenvuorossa ilmeni jotain, mitä toinen nuori ei itse ollut ensin ajatellut. Myös työntekijän vastauksilla haluttiin saada nuoret pohtimaan kokemuksiaan koirasta ja sen läsnäolosta. Haastattelussa toinen meistä toimi haastattelijanroolissa ja toinen meistä kirjasi nuorten vastaukset ylös niille tarkoitettuun vihkoon. Ajallisesti haastattelu kesti noin puolitoista tuntia.

Ryhmähaastattelussa ja sen toteutuksessa on aina vaara, että vastaajat alkavat seuramaan toistensa vastauksia. Näin ei tämän haastattelun aikana kuitenkaan käynyt. Jokainen haastatteluun osallistunut henkilö vastasi esitettyihin kysymyksiin omalla persoonallisella tavallaan. Vastauksia analysoidessa nuorten vastaukset olivat etusijalla aikuiseen nähden. Kuten Hirsjärvi ym. (2007, 206) toteavat ryhmähaastattelun koko on sanasta ryhmä huolimatta hyvä pitää mahdollisimman vähäisenä. Koimme, että kolme haastateltavaa oli sopiva määrä kyseisen haastattelun toteutukseen. Tällöin haastattelussa ilmeni erilaisia näkökulmia aiheitamme koskien, mutta aineistoa ei kertynyt liikaa.

7.5 Havainnointi osana tutkimusta

Ryhmähaastattelun tukena käytimme havainnointia. Näin halusimme varmistaa, että saamme kokoon tutkimuksen kannalta riittävän määrän materiaalia. Halusimme selvittää havainnoinnin avulla kohtaavatko nuorten kokemukset sanallisella ja toiminnallisella tasolla. Ennen toiminnan ja havainnointi käyntien alkua nuorilla oli tieto, että havainnoimme heitä koiran läsnä ollessa. He eivät kuitenkaan olleet tietoisia niistä seikoista joihin kiinnitimme erityistä huomiota. Tätä emme kertoneet siksi, etteivät nuoret alkaisi käyttäytyä halutulla tavalla, joka puolestaan olisi vaikuttanut tutkimustuloksiin negatiivisesti ja vähentänyt tutkimuksen luotettavuutta. Havainnoinnin ja aineiston analysoinnin helpottamiseksi suunnittelimme etukäteen havainnointirungon, jotta meidän oli helpompi keskittyä tarkkailemaan tutkimuksemme kannalta tärkeitä

asioita. Suoritimme havainnoinnit osaston yleisissä tiloissa normaalin arjen keskellä päiväsaikaan. Havainnointia varten ei tutkimustulosten luotettavuuden vuoksi haluttu järjestää mitään erityistä tilaa. Arjen ohessa suoritettu havainnointi tuki tutkimuksen luotettavuutta, eikä nuorille kertynyt toiminnasta mitään paineita tai jännitteitä. Havainnointirunko löytyy ryhmähaastattelurungon tavoin liitteet-osiosta (LIITE2).

Aineistonkeruu menetelmänä havainnointi koetaan haasteelliseksi, mutta samaan aikaan hyödylliseksi tukemaan jotain muuta aineistonkeruussa käytettävää menetelmää (Hirsjärvi ym. 2010, 212–213). Havainnoinnin avulla tutkijan on mahdollista saada reaaliaikaista tietoa siitä, kuinka yksilö tai ryhmä toimii. Tästä voidaan päätellä, että havainnointi on todellisen elämän tarkkailua ja tutkimista. Havainnointia käyttäessä tulee huomioida, ettei tutkijan suorittama havainnointi häiritse yksilön tai ryhmän toimintaa, joka puolestaan voi vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen. (Hirsjärvi ym. 2010, 213.)

Opinnäytetyössä käytimme osallistuvaa havainnointia. Yleistä osallistuvalla havainnoinnille on se, että tutkija osallistuu yksilön tai ryhmän toimintaan osallistujien ehdoilla. Osallistuvan havainnoinnin myötä tutkijalle muodostuu oma roolinsa osallistujien keskuudessa (Hirsjärvi ym. 2010, 216). Valitsimme osallistuvan havainnoin siksi, etteivät nuoret toiminnan aikana koe, että heitä ja heidän käytöstään erityisesti tarkkailtaisiin. Koulukotiin sijoitetut nuoret kokevat usein, että niin sanottu suurennuslasin alle joutuminen on ahdistavaa, jolloin heidän käytöksensä voi muuttua radikaalisti.

Dokumentoimme havainnot reaaliaikaisesti havainnointipäiväkirjan avulla niin, että jokaisella havainnointi kerralla jompikumpi meistä toimi kirjuriina. Tarvittaessa päiväkirjaan lisättiin myös toisen tutkijan havaintoja. Havaintojen reaaliaikainen dokumentointi vaikutti omalta osaltaan tutkimuksen luotettavuuteen.

8 AINEISTON ANALYSOINTI

Hirsjärvi ym. (2010, 221) toteavat kirjassaan, että tutkimusaineiston analyysi, tulkinta sekä siitä syntyneet johtopäätökset ovat koko tutkimuksen ydin. Analyysivaihe on tutkimuksen kannalta tärkeä siksi, että siinä tutkija saa selville, millaista tietoa hän on

valitsemillaan menetelmillä saanut kerättyä. Tutkimuksen analyysivaiheessa on yleistä, että tutkijalle selviää, kuinka hän olisi voinut lähestyä tutkimusta eri tavoin, jotta tulokset olisivat olleet tutkimuksen kannalta oleellisempia. (Hirsjärvi ym. 2010, 221.)

Analyysia toteuttaessa tutkija noudattaa analyysille tyypillistä kolmesta eri vaiheesta koostuvaa kaavaa. Ensimmäisessä vaiheessa tutkija selvittää, onko hän saanut kerättyä tarpeeksi oleellista tietoa tutkimuksensa kannalta. Tässä vaiheessa on yleistä, että tutkija huomaa aineistonmäärässä puutteita tai virheitä. Jos tutkija huomaa, ettei hänellä ole tarpeeksi tietoa tutkimastaan aiheesta on hänen toisessa vaiheessa mahdollista kerätä lisää aineistoa eri menetelmien avulla. Kolmannessa vaiheessa tutkija järjestää keräämänsä aineiston tutkimuksen kannalta oleellisella tavalla. (Hirsjärvi ym. 2010, 222.)

Sisällönanalyyseissa tärkeää on induktiivisuus, jota ohjaavat tutkimuksen tarkoitus ja aineistonkeruussa käytetyn haastattelun kysymystenasettelu. Analyysin tarkoituksena ei ole analysoida kaikkea kerättyä tietoa vaan jäsentää tutkimuksessa ilmi tulleita tuloksia toisiinsa ja tätä kautta etsiä esimerkiksi samankaltaisuuksia. (Juvakka & Kylmä 2007, 113).

Analyysivaiheessa litteroimme ensin haastattelussa keräämämme materiaalin. Tällöin etsimme osallistujien vastauksista yhteneväisyyksiä ja eroja. Lopuksi kirjasimme ylös materiaalista ilmitulleet yhtäläisyydet. Haastattelumateriaalin analyysin jälkeen kävimme läpi havainnointi päiväkirjan ja etsimme vastaavasti tässä aineistossa ilmi tulleet erot ja yhtäläisyydet, jonka jälkeen ylös kirjattiin havainnoinnissa ilmitulleet yhtäläisyydet. Prosessi eteni tarkkaan kuvaten niin, että molempien aineistojen kohdalla alleviivasimme ensin molemmista materiaaleista opinnäytetyön kannalta keskeisiä asioita, joita olivat siis käytökseen ja sosiaalisiin taitoihin liittyvät asiat. Siirryimme siis kohta kohdalta yksittäisistä yleisiin tuloksiin. Alleviivausten jälkeen yhtäläisyydet kirjattiin erillisille papereille, jotta analysointi olisi helpompaa ja yhtäläisyydet oli helpompi konkretisoida eli todentaa. Asetimme vierekkäin sekä haastattelussa että havainnoinnissa ilmitulleet keskeiset asiat, joka helpotti eri menetelmien tulosten yhteenvedoa.

Kun molempien aineistonkeruumenetelmien aineisto oli käyty läpi ja niistä tehty yhteenveto aloimme verrata menetelmien materiaaleja toisiinsa. Tässä vaiheessa kirjaimme ylös molemmissa aineistonkeruumenetelmissä ilmenevät yhtäläisyydet ja erot. Tässä käytimme samaa tekniikkaa kuin alussakin eli alleviivasimme molempien menetelmien tulosten yhtäläisyyksiä ja eroja, joita sitten vertasimme toisiinsa. Lopuksi teimme yhteenvedon, joka on kirjattu tähän opinnäytetyöhön. Yhteenvedossa esillä oleva tieto on pääasiassa koottu haastattelun perusteella ja havainnoinnista saatu aineisto on lisätty sen tueksi.

9 TUTKIMUKSEN TULOKSET JA LUOTETTAVUUS

Tässä luvussa erittelemme tutkimustulokset haastattelun ja havainnoinnin perusteella. Johtopäätökset osiossa käsittelemme yhteenvedon tutkimustuloksista sekä haastattelun että havainnoinnin perusteella. Vertaamme tutkimustuloksia tämän osaston normaaliin arkeen ja siellä ilmenevään käyttäytymiseen.

Koulukotien osaston arkea on vaikea tarkasti kuvailla, sillä tilanteet muuttuvat hyvin nopeasti. Rauhallinen ilmapiiri voi hetkessä muuttua rauhattomaksi ja päinvastoin. Yleistä on, että yhden nuoren ollessa pahalla päällä, saa hän käyttöksellään lietsottua osaston muut nuoret mukaan epäsuotavaan käytökseen. Osaston nuoret käyttävät puheessaan paljon kiro sanoja ja alatyylisiä ilmaisuja. Puhe aikuisia ja muita nuoria kohtaan voi joskus olla hyvinkin ala-arvoista.

Koulukotinuorille yleistä on aikuisvastaisuus, joka ilmenee epäsosiaalisena käytöksenä, aggressiivisuutena ja haasteena noudattaa aikuisen asettamia rajoituksia. Joskus nuoret käyttävät aikuista kohtaan myös fyysistä väkivaltaa. Osastolla pyritään ylläpitämään struktuuria, muutokset struktuurissa aiheuttavat nuorten keskuudessa hämmennystä ja epätietoisuutta. Nämä käytösmallit pohjautuvat siihen, että suurimmalle osalle nuorista on diagnosoitu eri asteisia käytös- ja tunne-elämän häiriöitä, joilla on suuri vaikutus nuorten käytökseen ja vuorovaikutustaitoihin. Käytösmallit voivat olla myös periytyneet nuorten perheiden keskuudesta.

Ohjauksen ja rajoitusten vastaanoton yhteydessä nuorille on tyypillistä, että he käyttäytyvät omaehtoisesti, eivätkä piittaa aikuisen kehotuksista ja käskyistä. Arjen perusaskareista suoriutuminen aiheuttaa viikoittain jonkinlaista haastetta osastoilla. Esimerkiksi siivouspäivät ja ruokavuorot ovat haasteellisia, koska nuorten mielestä heillä ei ole laitoksessa asuessaan velvoitteita.

TAULUKKO4. Yhteenveto koiran läsnäolon vaikutuksista.

Vaikutus käytökseen	Vaikutus sosiaalisiin taitoihin
<ul style="list-style-type: none"> - Nuori käyttäytyy rauhallisemmin - Aikuisvastaisuus vähenee - Rutiinien hallinta - Vastuullisuus - Aggressiivisuus vähenee - Yleinen tunteiden hallinta 	<ul style="list-style-type: none"> - Toisen huomioiminen - Kunnioitus lisääntyy - Syy-seuraussuhteen hahmottaminen - Vuorovaikutus

Erityisesti koiran läsnäolon positiiviset vaikutukset ovat nähtävissä nuoren empatiakyvyssä. Tämä voidaan perustella nuorten puheena siitä, kuinka he toivoisivat kaikkien osaston nuorten käyttäytyvän rauhallisesti, jotta koiralla olisi hyvä olla. Taulukkoon 4 on tiivistetty tutkimuksemme tulokset.

9.1 Haastattelun tulokset

Kuten jo aiemmin tässä opinnäytetyössä mainittiin, oli molemmilla haastatteluun osallistuneilla nuorilla kotonaan koira. Käsiteltäessä nuorten aiempia koira kokemuksia nuoret kertoivat kokemusten olleen pelkästään positiivisia. Nuoret kertoivat koiran olleen osa perhettä ja sen kanssa oli mukava leikkiä silloin tällöin. Nuoret kuvailivat paljon sellaisia hetkiä, jolloin koira oli omalla käytöksellään aiheuttanut hilpeyttä, kuten se, että perheen iso koira ei ollut hahmottanut omaa kokoaan ja jäänyt jumiin johonkin. Siitä huolimatta, että työntekijällä ei sillä hetkellä ollut koira muisteli hänkin omia koira kokemuksiaan positiivisissa tunnelmissa ja kertoi vanhempiansa luona

asuneen koiran olleen hänen ”elämänsä koira” ja tätä kautta valloittaneen hänen sydämensä.

Haastattelun yksi osa-alue käsitteli sitä, kuinka nuoret kokivat koiran läsnäolon ja millä se heistä tuntui? Kysyttäessä, mitä tunteita koira nuorissa herätti vastasi eräs nuori seuraavasti:

”Hyvällä tavalla villi, vauhko ja sekopää... Iloisuutta ja hilpeyttä”

Nuoret kokivat koiran läsnäolon positiivisena ja tätä kautta se lisäsi heidän psyykkistä hyvinvointiaan. Haastattelun aikana psyykkisen hyvinvoinnin vaikutus ilmeni niin, että muistellessaan koiran vierailukäyntejä nuoret puhuivat hymyssä suin. Nuoret eivät osanneet kuvailla koiran myötä pinnalle nousseita tunnetiloja syvällisemmin, vaan kuvaukset koiran läsnäolon vaikutuksesta tunnetiloihin kuvattiin perustunnetilojen tavoin. Turusen (2004, 160) mukaan perustunnetiloiksi luokitellaan muun muassa pelko, ilo, onnellisuus ja suru sekä viha. Koiran läsnäolon vaikutukset ilmenivät siis tunnetasolla positiivisessa ja neutraalissa mielessä, eikä koira herättänyt kenessäkään pelon tai surun tunnetta. Nuoret eivät myöskään kokeneet, että koira olisi millään tapaa uhka, joten he eivät osanneet kuvitella kohdistavansa koiraan aggressiivisuutta, joka liitetään tunnetiloista vihaan.

Suhtautumista koiraan ja koiran läsnäolon hyviä puolia voidaan todentaa tässä kappalessa. Haastattelun aikana kävi ilmi, että nuoret kokivat koiran rauhoittavan osaston arkea läsnäolollaan. Nuoret pohtivat rauhoittavan vaikutuksen johtuvan siitä, että koira omaa hyvän tunneälyn sekä tilannetajun. Rauhoittavaa vaikutusta perusteltiin myös sillä, että koira reagoi voimakkaasti sitä pelottaviin asioihin, jolloin se voisi säikähtää jos joku osaston oppilaista alkaisi esimerkiksi heitellä tavaroita tai käyttäytyä muuten aggressiivisesti. Koira ei kuitenkaan ole samalla ymmärrystasolla ihmisen kanssa, joten se ei keskeytä ihmistä tämän purkaessa tuntojaan. Nuoret kokivat, että juuri edellä mainittujen seikkojen vuoksi koiralle on helpompi näyttää tunteita ja puhua vaikeistakin asioista. Lisäksi nuoret kokivat, että koiralla on taito hakeutua surullisen tai muuten pahan olon omaavan ihmisen luokse.

”Riitatilanteessa koira tulee lohduttamaan ja esimerkiksi nuolee surullista henkilöä.”

”Jos olisi pahamieli, käpertyisin koiran viereen niin se helpottaisi oloa.”

Koiran läsnäolon positiivisiin puoliin voidaan lukea myös nuorten vastuullisuuden lisääntyminen. Jos koira olisi osastolla vakituisesti, lisäisi se nuorten vastuullisuutta. Vastuullisuus ilmenisi koiran tarpeiden kautta. Koiran läsnäolo tulisi huomioida päivittäin ruokkimalla, ulkoiluttamalla ja leikkimällä koiran kanssa. Koiran läsnäolo lisäisi arjen rutiininomaisuutta, jolloin nuoren tulisi pohtia omaa toimintaansa koirankin kannalta. Vastuullisuuden kautta nuoret puolestaan kokisivat olevansa tarpeellisia, koska koiran kautta heille tulisi tunne, että joku tarvitsee heitä ja on heidän käytöksensä riippuvainen. Nuoret pohtivat, että koiran ollessa osastolla vakituisesti tulisi jokaiselle nuorelle jakaa omat koiran hoitovuorot, jolla vältettäisiin mustasukkaisuus nuorten keskuudessa. Tällöin jokaisella olisi vastuu koirasta vuorollaan ja jokainen saisi viettää aikaa koiran kanssa. Tämä osoittaa, että halutessaan nuorilla on kyky ottaa huomioon ympärillään olevat henkilöt ja heidän tarpeensa.

Aikuisen näkökulmasta koiran läsnäolo lisäisi siivouksen tarvetta. Osaston ylläpitosisiivousta tulisi tällöin lisätä. Lisäksi osaston aikuisten tulisi ottaa päävastuu koiran hoidosta sillä, hoitovuoroista huolimatta nuoret voisivat helposti luistaa koiran hoidosta.

”Ei voisi olla liian pieni koira, koska jos se olisi sohvalla viltin alle käärityneenä, voisi joku vahingossa istua sen päälle ja koira menisi rikki.”

”Koiraa pitäisi ruokkia, juottaa ja käyttää ulkona. Normaalilla koiran kanssa eloa. Ei voisi käyttäytyä aggressiivisesti, koska koira stressaantuisi.”

”Pyörisi jaloissa. Olisi osa osaston arkea. Siihen tottuisi, oppisi elämään rauhallisemmin.”

Käsittelimme haastattelussa myös koiran läsnäolon huonoja puolia. Nuoret olivat sitä mieltä, että koira ei voisi olla kouluttamaton, epäsiisti ja kaikki kasvit tulisi poistaa, ettei koiralle aiheudu vaaraa. Lisäksi nuoret esittivät kriteereitä siitä, millainen koiran tulisi olla. Haastattelun yksi kysymys koski, mitä koirarotua nuori haluaisi itse olla. Tällöin esimerkkeinä mainittiin husky-laika sekoitus ja kultainenoutaja.

Haastattelun lopuksi kehoitimme haastatteluun osallistuneita nuoria pohtimaan, kuinka muut osaston nuoret kokisivat koiran läsnäolon osastolla. Nuoret olivat sitä mieltä, että muut käyttäytyisivät samalla tavalla – rauhallisesti. Tosin käytös riippuisi koiran rodusta ja luonteesta. Rodun ja luonteen vaikutus nuorten suhtautumiseen perustuu siihen, että jotkut nuoret voisivat pelätä suurta ja rauhatonta koiraa. Tällöin koira koettaisiin myös uhkana ja eräänlaisena auktoriteettikeinona osaston nuoria vastaan. Jos nuorilla olisi mahdollisuus päättää, millaisen koiran he osastolle saisivat, olisi se kooltaan keskikokoinen ja luonteeltaan rauhallinen. He toivoivat, että muutkin käyttäytyisivät koiraa kohtaan kunnioittavasti, sillä koiralla ei ole samanlaista kykyä puolustaa itseään kuin ihmisellä. Nuorilla on siis halutessaan kyky osoittaa empatiaa vastavuoroisesti koiraa kohtaan.

Nuoret eivät nähneet eri kulttuurien aiheuttavan ongelmia koiran läsnäololle. Romani-kulttuurissa ei ole estettä koiralle, vaan se nähdään tukena ja turvana miesten keskuudessa. Tämä ilmenee romanien koirarotu valintoina. Katukuvassa on havaittavissa, että romaninaisilla on usein jokin pieni koira kainalossa. Miesten valitsevat koirat ovat kooltaan isoja ja massiivisia. Suurien koirien omistaminen on verrannollista romanikulttuurissa vallitsevaan voimankäyttöön ja miehen korostettuun asemaan.

”Kerran oikeat somalit ostivat meiltä koiranpentuja.”

Kulttuurisia taustoja käsitellessä tulee kuitenkin huomioida, että kyse on vain tästä tutkimuksesta ja siihen osallistuneista nuorista. Tutkimustulos voisi olla erilainen toisessa tutkimusryhmässä. Koiran hyväksyntään somali- tai romanikulttuurissa vaikuttaa pitkälti se, kuinka pitkään kyseisen kulttuurinedustaja on asunut Suomessa ja omaksunut maamme kulttuurin. Pidempään Suomessa olleet henkilöt ovat tottuneet koiran asemaan kantasuomalaisessa kulttuurissa, kun taas vasta maahan muuttaneet perustavat näkemyksensä heidän kulttuurinsa ja uskontonsa pohjalle. Esimerkiksi somalikulttuurissa koiraa pidetään saastaisena eläimenä eikä eläimeen saa koskea.

9.2 Havainnoinnin tulokset

Koiran läsnä ollessa nuoret olivat sosiaalisempia ja kykenivät keskittymään myös oman mukavuusalueen ulkopuolisiin keskusteluihin aikuisen kanssa. Tämä ilmeni niin, että nuori kykeni pitkäkestoisempaan keskusteluun aikuisen kanssa pitäessään koiraa sylissä ja rapsuttamalla sitä. Puhuessaan nuori jutteli aikuiselle ikään kuin koiran kautta. Tämä ilmeni niin, että puhuessaan nuori katsoi ainoastaan koiraa. Koira toimi siis niin sanottuna iskunvaimentimena nuoren ja aikuisen välillä, joka ehkä helpotti nuoren pelkoa ja häpeää puhua vaikeista asioista. Koiran läsnä olo vaikutti siis nuorten yleiseen käytökseen ja sosiaalisiin taitoihin positiivisesti.

Sitä, millaisia erityispiirteitä koiran vierailujen aikana oli havaittavissa oli se, että koiran vieraillessa osastolla osa nuorista hakeutui enemmän aikuisten seuraan, eikä vierailun aikana esiintynyt koulukotinuorille tyypillistä aikuisvastaisuutta eikä aggressiivisuutta käytöksessä ja puheessa. Vierailujen edetessä oli havaittavissa, että koiran ja nuoren välinen luottamus kasvoi ja nuoret ottivat enemmän kontaktia koiraan. Nuoret ottivat kontaktia koiraan ottamalla sitä syliin ja rapsuttamalla koiraa. Jokaisen käynnin lopussa nuoret hyvästelivät koiran.

Nuoret ottivat koiran vastaan iloisesti tervehtien ja rapsuttaen. Viimeisillä vierailukerroilla nuoret jopa leikkivät koiran kanssa. Koiran läsnäolo sai nuoret kertomaan aiemmista koirakokemuksistaan sekä avautumaan omista perheoloistaan normaalia enemmän. Tällöin nuori kertoi avoimesti syitä siihen, miksi koki olevansa sijoitettu koulukotiin ja kuinka hänen perheolonsa ovat siihen vaikuttaneet. Omia koirakoke-

muksia muistellessa nuoret toivat ilmi mukavia koiran kanssa koettuja hetkiä. Esimerkiksi eräs nuori muisteli lapsuudessa leikkineensä paljon perheen koiran kanssa.

Nuoret ottivat koiran huomioon päästämällä koiran omaan huoneeseensa. Yksi nuorisista vietti jopa kahdenkeskeistä aikaa koiran kanssa sulkemalla huoneensa oven. Tämä voidaan nähdä nuoren läheisyyden kaipuuna. Lisäksi se osoittaa, että nuorten on mahdollisesti helpompaa luoda toimivaa vuorovaikutussuhdetta koiran kanssa. Kommunikointi nuoren ja koiran välillä oli lempeää ja iloista. Kunnioitus koiraa kohtaan näkyi myös siinä, että nuori käski ystävänsä soittaa hänelle myöhemmin, koska hänellä on nyt vieras.

Koiran läsnäolosta ei ilmennyt kielteisiä vaikutuksia, nuoret osallistuivat osaston perusarjen velvoitteisiin, hoitaen viikoittaiset siivoukset ja osallistumalla harrastuksiin normaalisti. Nuoret eivät voineet kuvitella satuttavansa koiraa missään vaiheessa, vaikka eläimiä kohtaan suunnattu julmuus on mahdollista käytöshäiriöiselle nuorelle.

9.3 Tutkimuksen luotettavuus

Jokainen tutkija varmasti pyrkii siihen, että hänen tutkimustuloksensa ovat luotettavia eli käyttökelpoisia. Käyttökelpoinen aineisto puolestaan lisää tutkimuksen vaikuttavuutta. Tutkimuksen luotettavuutta tarkasteltaessa käytetään apuna erilaisia mittaustapoja. (Hirsjärvi ym. 2007, 226.)

Tutkimuksen reabelius eli luotettavuus voidaan todeta sillä tavoin, että vähintään kaksi eri henkilöä arvioi tulosten olevan samanlaisia. Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa suuressa määrin validius eli tapa, jolla tutkimus on toteutettu. Validiuden kautta kartoitetaan, kuinka tutkimusmenetelmät ovat tukeneet tutkimuksen kulkua ja tulosta. Tutkijan tuleekin luotettavuutta selvittäessä irtautua omasta ajattelutavastaan ja nähdä tutkimus ainutlaatuisena. (Hirsjärvi ym. 2007, 226–227.)

Jotta opinnäytetyön tulokset olisivat mahdollisimman käyttökelpoisia ja luotettavia suunnittelimme ennen toiminnallisen osuuden toteutusta havainnointirungon (LIITE 2). Havainnoinnin aikana meidän tuli kiinnittää erityistä huomiota siihen ettemme

oletta mitään tai muokkaa havaintoja haluamaksemme. Kirjasimme tapahtumat havainnointipäiväkirjaan juuri sellaisena kuin ne tapahtuivat, emmekä liittäneet havaintoihin omia tulkintoja. Havainnointirungon pohjalta suunnitelimme rungon teema-haastattelulle (LIITE 2). Tällöin haastattelussa ei tullut mahdollisuutta johdatella haastateltavia vastaamaan tietyllä tavalla.

Omaamme molemmat eripituisen työhistorian Sairilan koulukodissa, joten luotettavuuteen vaikutti osaltaan myös se, että suoritimme opinnäytetyön toiminnallisen osuuden sellaisella osastolla, jossa meistä kumpikaan ei ole työskennellyt vakituisesti. Osaston valintaan vaikutti pitkälti se, että tällöin meidän ei ollut mahdollista olettaa mitään tai tehdä omia johtopäätöksiä nuorten käytöksestä. Kaikki tutkimukseen osallistuneet nuoret kuitenkin tiesivät ainakin toisen meistä ennestään, joka helpotti työn tekoa siinä määrin, että meidän ei tarvinnut alkaa rakentaa uutta luottamussuhdetta nuorten kanssa. Jos tutkijat olisivat olleet nuorille vieraita, olisi aineistokerääminen voinut olla haastavaa.

Tutkimuksen luotettavuus kasvaisi jos toiminta olisi ollut pitkäkestoisempaa ja sitä olisi toteutettu kaikilla Sairilan koulukodin osastoilla. Tällöin ilmi olisi voinut tulla enemmän asioita, jotka ovat tutkimuksen kannalta hyödyllisiä.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET JA PROSESSIN POHDINTA

Opinnäytetyön aikana toteutetun tutkimuksen pohjalta voidaan todeta, että koiran läsnäololla on positiivinen vaikutus yksikön arkeen. Koiran vierailut koettiin erilaisena piristykseenä strukturoidun arjen keskellä. Tämän lisäksi koiralla oli positiivisia vaikutuksia nuoren käytökseen ja tätä kautta sosiaalisiin taitoihin. Vastauksista voi myös päätellä, että nuorilla itsellään olisi halu osata käyttäytyä kuvailemallaan tavalla yhtäjaksoisesti. Tuloksia tarkasteltaessa tulee kuitenkin huomioida, että koiran vierailut on toteutettu ainoastaan yhden koulukodin yhdellä osastolla, joten niitä yleistäessä tulee olla tarkka. Tulokset ovat kuitenkin verrattavissa Kihlström-Lehtosen (2009, 44) pro gradu tutkielmaan, jossa koiranomistajat kokivat koiran läsnäolon elämässään positiivisena. Kihlström-Lehtosen (2009, 44) tutkimuksessa osallistujat kokivat koiran olevan avainasemassa sosiaalisia suhteita solmiessa. Tämä tutkimustulos on verrattavissa

opinnäytetyömme tuloksiin, sillä opinnäytetyön toiminnalliseen osuuteen osallistuneiden nuorten vuorovaikutustaidot ja toisen henkilön huomioonottaminen olivat parempia koiran läsnä ollessa, jolla on vaikutus nuorten sosiaalisiin suhteisiin.

Tiitolan (2012, 49) tutkimustulokset ovat verrannollisia tähän työhön siinä määrin, että koiran läsnä ollessa oppilaiden aikuisvastaisuus väheni. Tiitolan (2012, 49) kuvaillee, että hänen tutkimukseensa osallistuneet henkilöt kokivat koiran kehittävän aikuisen ja nuoren välistä vuorovaikutussuhdetta. Tässä opinnäytetyössä nuoret hakeutuivat koiran läsnä ollessa enemmän osaston ohjaajien seuraan, eikä heidän kielenkäytössään tai muussa käyttäytymisessä esiintynyt aikuisvastaisuutta.

Havainnoinnin ja haastattelun perusteella koiran läsnäololla olisi pitkäaikaisia vaikutuksia siinä määrin, että yksikön ilmapiiri pysyisi rauhallisempana. Rauhallisuus on mahdollista perustella tarkastelemalla tutkimustuloksia kokonaisuutena. Kuten aiemmin taulukosta 4 ilmenee, koiran läsnäolo vähensi nuorten aggressiivisuutta ja aikuisvastaisuutta. Koira auttoi osaltaan nuoria myös tunteiden hallinnassa yleisellä tasolla.

Koiraa olisi mahdollista hyödyntää jo olemassa olevaan ART-menetelmä työskentelyyn (Aggression Training Replacement), jonka tarkoituksena on kehittää nuoren kykyä hyväksytyin käyttäytymisen vahvistamisessa. Menetelmä keskittyy tukemaan vihanhallintaa, tunnetaitoja, sosiaalista käyttäytymistä sekä moraalista arvo ja ajattelukykyä (Suomenart). Koira voisi toimia menetelmän käytössä tunnelman keventäjänä ja nuori voisi peilata käyttäytymistään koiran kanssa ihmisten kanssa käyttäytymiseensä. Esimerkkinä mainittakoon, että nuoret kunnioittivat koiran omaa tilaa eivätkä voineet kuvitella käyttävänsä väkivaltaa koiran koulutukseen tai käskyttämiseen. Tätä ajattelutapaa olisi siis mahdollista soveltaa myös sosiaalisiin tilanteisiin ihmisten kanssa. Edellä mainitun vuoksi nuorella on halutessaan kyky pohtia tekemiensä asioiden syy-seuraamussuhdetta eli sitä, mitä tapahtuu, kun nuori toimii tietyllä tavalla ja mitä siitä seuraa.

Jälkeenpäin ajateltuna aihevalinta oli mielenkiintoinen ja onnistunut, koska tutkimuksen aikana saimme kokoon erilaista tietoa siitä, kuinka nuoret koiran läsnäolon kokivat. Tutkimuksen edetessä nuorten suhtautuminen koiraan muuttui alkuun nähden tiiviimmäksi, tällöin nuorten ja koiran välille syntyi siis vuorovaikutussuhde. Koiran

saapuessa osastolle viimeisiä kertoja ottivat nuoret siihen enemmän kontaktia alkuun nähden. Nuorten välillä ei esiintynyt suuria eroja siinä, kuinka he kokivat koiran läsnäolon.

Tutkimuksen aihe oli ajankohtainen, koska nykyään ollaan yhä enemmän kiinnostuneita eläimen vaikutuksesta ihmisen hyvinvointiin. Kiinnostus eläinten käytöstä sosiaalialalla ilmenee muun muassa tällä hetkellä käynnissä olevasta Green Care – luontohoiva projektista, jota toteutetaan Etelä-Savossa. Luontohoiva on toimintaa, jonka tarkoituksena on edistää ihmisten hyvinvointia esimerkiksi luonnon ja eläinten avulla. Edellä mainittuja hyödynnetään muun muassa kuntoutuksen ja kasvatuksen tukena. (Esavogreencare 2014.)

Prosessina työn toteutus oli haastava ja pitkäkestoinen. Suurin haaste työn teossa oli yhteisten aikataulujen sopiminen. Prosessina opinnäytetyön tekeminen opetti molemmille osapuolille pitkäjänteisyyttä ja järjestelmällisyyttä. Työn toteutus vaati onnistukseen paljon perehtymistä aiheeseen ja siihen liittyvään teoriakirjallisuuteen.

Tutkimusmenetelmät tukivat opinnäytetyön toteutusta ja saimme vastauksia tutki-
maamme aiheeseen. Jotta tutkimustulokset olisivat olleet laajempia, olisi se edellyttänyt useampia käyntikertoja koulukodin osastolla. Valitsemiemme aineistonkeruumenetelmien vuoksi aineiston analysointi oli helppoa. Analysointia helpotti omalta osaltaan myös molempien työkokemus lastensuojelussa, jolloin tutkimustuloksia oli helppompaa ymmärtää ja tätä kautta jäsentää. Tämän työn tutkimustuloksia on mahdollista hyödyntää siinä määrin, että sen tulokset ovat verrattavissa aiemmin tehtyihin tutkimuksiin, kuten Kihlström-Lehtonen (2009) ja Tiitola (2012).

Aiheena koiran käyttö sosiaali- ja terveysalan organisaatioissa mahdollistaa monia erilaisia jatkotutkimuksia. Tulevaisuudessa olisi hyödyllistä perehtyä koiran käyttöön kuntoutustyössä laajemmin, joka lisäisi tutkimusaiheiden määrää ja tuloksia. Mielenkiintoista olisi tarkastella koiran käyttöä ja sen roolia erityisesti päihde- ja mielenterveyskuntoutujien parissa. Näiden kohderyhmien avulla koiran vaikutuksesta ihmisen hyvinvointiin saataisiin varmempaa tietoa.

Tutkimus olisi mahdollista toteuttaa niin, että edellä mainituista kohderyhmistä valittaisiin tietty määrä henkilöitä joiden kuntoutumisprosessia alettaisiin tarkastella tiivimmin. Kyseinen ryhmä jaettaisiin kahtia, joista toisten prosessiin kuuluisi tiivis työskentely koiran parissa ja toisten prosessia seurattaisiin ilman koiraa. Tällöin koiran läsnäolon vaikutukset olisivat varmasti aitoja verrokkiryhmiin ja välttyttäisiin tutkijoiden omilta johtopäätöksiltä.

Lastensuojelutyön parissa tutkimusta olisi mahdollista jalostaa niin, että tutkimusprosessi olisi ajallisesti pidempi ja sen aikana käytettäisiin useampaa koiraa. Tällöin tutkija voisi viettää yksikössä tietyn ajanjakson, esimerkiksi kaksi viikkoa, jonka aikana hän havainnoisi nuorten ja koiran välistä toimintaa. Tutkimustulosten luotettavuuteen olisi mahdollista vaikuttaa niin, että edellä mainittua toimintaa toteutettaisiin useammassa koulukodissa tai ainakin useammalla koulukodin osastolla. Myös tällaisen tutkimuksen tulokset olisivat realistisempia, koska koira olisi läsnä koko ajan. Tämä voisi laajentaa tutkimustuloksia ja tuoda esille uusia näkökulmia.

LÄHTEET

Aaltola, Elisa 2004. Eläinten moraalinen arvo. Keuruu: Otava Kirjapaino Oy.

Aaltonen, Marjo, Ojanen, Tuija, Vihunen, Riitta & Vilén, Marika 1999. Nuoren aika. Porvoo: WSOY.

Alén, Reija 2002. Hermostosairaudet ja lihastaudit. Tarkkaavaisuuden ja hahmotuksen häiriöt. Teoksessa Huttunen, Niilo-Pekka (toim.) Lasten ja nuorten sairaudet. Helsinki: WSOY, 283–284.

Alho, Hannu 2003. Rauhoittavat lääkkeet. Teoksessa Salaspuro, Mikko, Kiianmaa, Kalervo, Seppä, Kaija (toim.). Päihdelääketiede. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 145-148.

Brummer, Matti, Enckell, Henrik 2005. Lasten ja nuorten psykoterapia. Juva: WS Bookwell Oy.

Butler, Kris, Fredrickson-MacNamara, Maureen 2006. The Art of Animal Selection for AAA and AAT Programs. Teoksessa Fine, Aubrey (toim.). Handbook on Animal-Assisted Therapy: theoretical foundations and guidelines for practice. Boston: Academic Press, 123-124.

Coppinger, Lorna, Coppinger Raymond 2005. Koira?. Ihmisen paras ystävä biologin näkökulmasta. Helsinki: Sanasilta Oy.

Drweil 2014. Wellness Therapies. www-dokumentti.
<http://www.drweil.com/drw/u/ART03171/Animal-Assisted-Therapy.html>. Päivitetty 2014. Luettu 24.3.2014.

Dunderfelt, Tony 2011. Elämänkaaripsykologia. Helsinki: WSOYpro Oy.

Eläinterapiaa hyödynnetään liian vähän 2014. www-dokumentti.
http://yle.fi/uutiset/eläinterapiaa_hyodynnetaan_liian_vahan/7149748. Julkaistu 21.3.2014. Luettu 23.3.2014.

Esavogreencare. Green Care Etelä-Savossa. Uuden palvelutoiminnan mahdollisuudet Etelä-Savossa. Green Care – Luontohoiva. www-dokumentti.
<http://esavogreencare.ning.com/>. Päivitetty 2014. Luettu 26.3.2014.

Eskola, Jari, Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Fine, Aubrey, Melson, Gail 2006. Animals in the Lives of Children. Teoksessa Fine, Aubrey (toim.). Handbook on Animal-Assisted Therapy: theoretical foundations and guidelines for practice. Boston: Academic Press, 207-226.

Finlex 1991. Asetus valtion koulukodeista. 13.10.1978/769. www-dokumentti.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1978/19780769>. Päivitetty 22.2.1991. Luettu 11.4.2014.

Finlex 1998. Perusopetuslaki. 21.8.1998/628. www-dokumentti.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>. Päivitetty 21.8.1998. Luettu 11.4.2014.

Finlex 2007. Lastensuojelulaki. 13.4.2007/417. www-dokumentti.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Päivitetty 13.4.2007. Luettu 11.4.2014.

Haasjoki, Elina, Ollikainen, Teemu 2010. Mikä sun mieltä painaa?. Helsinki: SMS-Tuotanto oy.

Havio, Marjaliisa, Inkinen, Maria, Partanen, Airi 2008. Päihdehoitotyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Helpguide. Therapeutic & Health Benefits of Pets. www-dokumentti.
<http://www.helpguide.org/life/pets.htm>. Ei päivitystietoja. Luettu 23.3.2014.

Help4ADHD 2003. About AD/HD in Children. www-dokumentti.
http://www.help4adhd.org/documents/About_ADHD_in_Children_English.pdf. Julkaistu 2003. Luettu 23.3.2014.

Hietala, Tarja, Kaltiainen, Tiina, Metsärinne, Ulla, Vanhala, Erja 2010. Nuori ja mieli. Koulu mielenterveyden tukena. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes Pirkko, Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko, Sajavaara, Paula 2010. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Irtihuumeista. Kannabis, hasis, marihuana ja kannabisöljy. www-dokumentti.
[http://www.irtihuumeista.fi/etusivu_\(vanha\)/tietoa_ja_tukea/huumausaineet/kannabis](http://www.irtihuumeista.fi/etusivu_(vanha)/tietoa_ja_tukea/huumausaineet/kannabis). Ei päivitystietoja. Luettu 24.3.2014.

Isometsä, Erkki 2011. Masennushäiriöt. Teoksessa Lönnqvist, Jouko, Henriksson, Markus, Marttunen, Mauri, Partonen, Timo (toim.). Psykiatria. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 154-155.

Juvakka, Taru, Kylmä, Jari 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kankkunen, Päivi, Vehviläinen-Julkunen, Katri 2009. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: WSOYpro.

Kasvun Yhteisöjen laatukäsikirja 2011. Yhdessä parempaan elämään. Mikkeli.

Kennelliitto 2014. Koiran luonne ja käyttäytyminen. www-dokumentti.
<http://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-luonne-ja-kayttaytyminen>. Päivitetty 2014. Luettu 18.3.2014.

- Kennelliitto 2013. Silkkiterrieri. www-dokumentti.
http://www.kennelliitto.fi/sites/default/files/attachments/rotumaaritelmat/fci_3/3silkkiterrieri.pdf. Päivitetty 19.2.2013. Luettu 3.12.2013.
- Kihlström-Lehtonen, Heidi 2009. Minä ja koirani - Koiran vaikutus toiminnalliseen hyvinvointiin. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu.
- Kiiänmaa, Kalervo 2003. Alkoholi. Teoksessa Salaspuro, Mikko, Kiiänmaa, Kalervo, Seppä, Kaija (toim.). Päihdelääketiede. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 125.
- Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry 2014. Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä. www-dokumentti. <http://www.kasvatus-kuntoutuskoirat.fi/kasvatus-ja-kuntoutustyo/>. Päivitetty 2014. Luettu 18.3.2014.
- Koponen, Hannu 2011. Yleistynyt ahdistuneisuushäiriö. Teoksessa Lönnqvist, Jouko, Henriksson, Markus, Marttunen, Mauri, Partonen, Timo (toim.). Psykiatria. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 244.
- Kuntoutusportti 2014. Kuntoutusjärjestelmä. www-dokumentti.
<http://www.kuntoutusportti.fi/portal/fi/kuntoutus/kuntoutusjarjestelma/>. Päivitetty 28.1.2014. Luettu 14.4.2014.
- Lehto-Salo, Pirkko 2011. Koulukotisijoitus - nuoren toinen mahdollisuus. Mielenterveyden häiriöiden, oppimisvaikeuksien ja perheongelmien kirjo kehittämishaasteena. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.
- Lehto-Salo, Pirkko, Marttunen, Mauri 2006. Käytöshäiriöt ja niiden hoito. Teoksessa Laukkanen, Eila, Marttunen, Mauri, Miettinen, Seija, Pietikäinen, Matti (toim.). Nuoren psykkisten ongelmien kohtaaminen. Hämeenlinna : Karisto Oy, 104-108.
- Linna, Sirkka-Liisa 2002. Psykkiset häiriöt ja sairaudet. Ahdistuneisuushäiriöt. Teoksessa Huttunen, Niilo-Pekka (toim.). Lasten ja nuorten sairaudet. Helsinki: WSOY, 322.
- Lääkärilehti 2006. Nuoret ja alkoholi. www-dokumentti.
<http://www.laakarilehti.fi/files/potilaansivu/SLL212006-2448.pdf>. Julkaistu 2006. Luettu 24.3.2014.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2009. Keskinuoruuden kasvu ja kehitys – vanhempi nuoren kasvun tukena. www-dokumentti. <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/77e50672c20ca5418973b834937d4735/1397379510/application/pdf/11828266/MLL%20-%20Keskinuoruuden%20kasvu%20ja%20kehitys.pdf>. Julkaistu 2009. Luettu 13.4.2014.
- Manninen, Marko 2013. Koulukotiin sijoitettujen nuorten psykiatrinen oirekuva ja ennuste. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja Hyvinvoinninlaitos.
- Metso, Leena, Ahlström, Salme, Huhtanen, Petri, Leppänen, Minna & Pietilä, Eija 2009. Nuorten päihteiden käyttö Suomessa 1995-2007. ESPAD-tutkimusten tulokset. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

National Geographic. Domestic Dog. www-dokumentti.

<http://animals.nationalgeographic.com/animals/mammals/domestic-dog/>. Ei päivitystietoja. Luettu 18.3.2014.

Nettineuvo 2006. Lapsen tunne-elämän häiriöt. www-dokumentti.

<http://www.nettineuvo.fi/index.asp>. Päivitetty 10.6.2006. Luettu 11.4.2014.

Närhi, Vesa 2006. Tarkkaavaisuushäiriöt. Teoksessa Laukkanen, Eila, Marttunen, Mauri, Miettinen, Seija, Pietikäinen, Matti (toim.). Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Hämeenlinna : Karisto Oy, 90-92.

Palovaara, Markku 2007. Yhteisöllisyys kunniaan - Lasten ja nuorten sosiaalisen kehityksen turvaaminen koulussa ja päiväkodissa. Teoksessa Niikko, Anneli, Pellikka, Ismo, Savolainen Erkki (toim.). Oppimista, opetusta, monitieteisyyttä – Kirjoituksia Kuninkaankartanonmäeltä. Joensuu : Joensuun yliopisto, 72.

Peda 2013. Ongelmana käytöshäiriö. Käytöshäiriön oireita. www-dokumentti.

<http://www.peda.net/veraja/etuinfo/perusopetus/etuki/oppimisvaikeus/kayth>. Päivitetty 10.2.2013. Luettu 11.4.2014.

Pyökkänen, Kari 2006. Nuorisopsykiatrian kehitys Suomessa. Teoksessa Laukkanen, Eila, Marttunen, Mauri, Miettinen, Seija, Pietikäinen, Matti (toim.). Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Hämeenlinna: Karisto Oy, 14-22.

Pösö, Tarja 2004. Vakavat silmät ja muita kokemuksia koulukodista. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Räsänen, Eila, Moilanen, Irma, Tamminen Tuula, Almqvist Fredrik, Piha, Jorma & Kumpulainen, Kirsti 2010. Lasten- ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Duodecim.

Saarelainen, Ritva, Stengård, Eija, Vuori-Kemilä, Anne 2003. Mielenterveys- ja päihdetyö: yhteistyötä ja kumppanuutta. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Silkkiterrierit ry 2013. Rotuinfo. www-dokumentti.

<http://silkkiterrierit.fi/index.php?page=rotuinfo>. Päivitetty 31.8.2013. Luettu 3.12.2013.

Sosiaaliportti 2013. Lastensuojelun käsikirja. Koulukodit. www-dokumentti.

<http://www.sosiaaliportti.fi/Page/c776e0fc-368f-4e77-a23e-21ba82bc7f69.aspx>. Päivitetty 1.11.2013. Luettu 11.11.2013.

Suomenart. Mitä on ART?. www-dokumentti.

http://www.suomenart.com/?page_id=8. Ei päivitystietoja. Luettu 20.3.2014

Taipale, Vappu 1998. Lasten mielenterveystyö. Porvoo: WSOY.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2014. Lastensuojelua ja nuorisotyötä ohjaava lainsäädäntö. Lastensuojeluasetus (1010/1983). www-dokumentti.

http://www.thl.fi/fi_FI/web/neuvoa-antavat-fi/lapset-ja-nuoret. Päivitetty 2014. Luettu 13.4.2014.

Tiitola, Anna 2012. Koira-avusteinen terapia ja sen terveysvaikutukset lasten ja nuorten kuntoutuksessa. Vaasan Ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Tirkkonen, Tiina 2002. Psykkiset häiriöt ja sairaudet. Käytöshäiriöt. Teoksessa Huttunen, Niilo-Pekka (toim.). Lasten ja nuorten sairaudet. Helsinki: WSOY, 325.

Tirkkonen, Tiina, Ebeling, Hanna 2002. Psykkiset häiriöt ja sairaudet. Lasten ja nuorten masennus. Teoksessa Huttunen, Niilo-Pekka (toim.). Lasten ja nuorten sairaudet. Helsinki: WSOY, 329–332.

Toivio, Timo, Nordling, Esa 2011. Mielenterveyden psykologia. Helsinki: Edita.

Tukiverkko 2014. Lääkkeiden väärinkäyttö. www-dokumentti.
<http://www.tukiverkko.fi/hyvinvointi/paihteet/laakkeiden-vaarinkaytto/>. Päivitetty 2014. Luettu 24.3.2014.

Turunen, Kari 2004. Tunne-elämä. Jyväskylä: Atena.

Turunen, Ulla-Orvokki 2001. Huumausaineet ja riippuvuus. Joensuu.

Valtionkoulukodit. Sairilan koulukoti. www-dokumentti.
<http://www.valtionkoulukodit.fi/sairila.html>. Ei päivitystietoja. Luettu 30.10.2013.

Hei,

Olemme kaksi Mikkelin ammattikorkeakoulun opiskelijaa. Teemme opinnäytetyötä ja tarkoitus on selvittää, kuinka nuoret kokevat

koiran läsnäolon koulukoti ympäristössä. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja siihen osallistuminen ei vaadi sinulta mitään erityistä sitoutumista. Tarkoituksenamme on tarkkailla koiran läsnäolon vaikutuksia osaston perusarjessa. Tutkimuksen lopussa suoritamme ryhmähaastattelun, johon toivomme sinun osallistuvan. Tutkimus suoritetaan nimettömänä ja saatu tieto arvioidaan luottamuksellisesti.

Tutkimuksen valmistuttua keräämämme tieto tuhotaan. Halutessasi saat valmiin opinnäytetyömme. Jos sinulla on jotain kysyttävää, vastaamme mielellämme.

Sinun mielipiteesi on meille tärkeä.

Kiitos osallistumisesta.

Mikkelissä __. __. 2013

Hanna Närhi

Sallamari Riikonen

Havainnointirunko

- Huomioidaan yleinen käytös
- Kuinka ottaa koiran vastaan/huomioi koiran
- Nouseeko pinnalle jokin erityinen piirre (käytös ja tunteiden ilmaisu)
- Häiritseekö koiran läsnäolo osaston arkea

Teemahaastattelurunko

- Aiemmat kokemukset koirista
- Suhtautuminen koiraan yleensä
- Miltä koiran läsnäolo tuntuu/ kuinka nuori kokee koiran läsnäolon
- Koiran läsnäolon hyvät ja huonot puolet

SOPIMUS OPINNÄYTETYÖN TEKEMISESTÄ

Sopijaosapuolet:

Opinnäytetyön tilaaja: _____

ja Mikkelin ammattikorkeakoulun _____ laitoksen
_____ koulutusohjelman opiskelija(t) _____

Opinnäytetyön aihe: _____

Opinnäytetyön ohjaajat:

Ohjaava opettaja: _____

Työelämäohjaaja: _____

Opinnäytetyön arvioitu valmistumisaika: _____

Opinnäytetyön TK-tavoitteet:

TK-TAVOITTEET: Tutkimus- ja kehittämistoiminnalla (t&k) tarkoitetaan systemaattista toimintaa tiedon lisäämiseksi ja tiedon käyttämistä uusien sovellusten löytämiseksi. Kriteerinä on, että toiminnan tavoitteena on jotain oleellisesti uutta. Tutkimus- ja kehittämistoimintaan sisällytetään perustutkimus, soveltava tutkimus sekä kehittämistyö. Soveltavalla tutkimuksella tarkoitetaan sellaista toimintaa uuden tiedon saavuttamiseksi, joka ensisijaisesti tähtää tiettyyn käytännön sovellutukseen. Soveltavaa tutkimusta on esim. sovellusten etsiminen perustutkimuksen tuloksille tai uusien menetelmien ja keinojen luominen tietyn ongelman ratkaisemiseksi. Tuote- ja prosessikehityksellä (kehittämistyöllä) tarkoitetaan systemaattista toimintaa tutkimuksen tuloksena ja/tai käytännön kokemuksen kautta saadun tiedon käyttämiseksi uusien aineiden, tuotteiden, tuotantoprosessien, menetelmien ja järjestelmien aikaansaamiseen tai olemassa olevien olennaiseen parantamiseen. (Tilastokeskus)

Mikkelin ammattikorkeakoulussa tehdyt opinnäytetyöt julkaistaan pdf-muotoisena kokotekstinä tiedostoina ammattikorkeakoulujen yhteisessä julkaisuarkistossa Theseuksessa (<http://www.theseus.fi>). Opinnäytetyöt ovat pääsääntöisesti julkisia asiakirjoja. Theseuksen käyttöehtosopimuksen hyväksyminen on samalla lupa työn julkaisemiseen internetin laajuisena näkyvyytenä. Vaihtoehtoisesti opinnäytetyö voidaan julkistaa myös tekijöiden harkinnan mukaan tai opinnäytetyön ohjaajan tai toimeksiantajan suosituksesta MAMKin sisäisessä verkossa. MAMKin sisäisessä verkossa julkaistettu työ ei näy julkisena internetissä, mutta on käytettävissä MAMKin sisäisessä verkossa.

Muut sopimusehdot: _____

Aika ja paikka

Opiskelijan allekirjoitus

/opiskelijoiden allekirjoitukset

Toimeksiantajan allekirjoitus